

איצר "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מתוך דברי הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א

(מתוך מה שכבר נדפס בספרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הערה כללית בנוגע לכל המאמרים

כדאי לקרוא כל המאמרים יותר מפעם אחת כי בכדי שיחיו מקליטים ומספיקים יותר לתוך הלב בכדי שהם ישפיעו וישפיעו את המגמה לא דו בקריאת הדברים פעם אחת אלא גם כפי שהגות מתייחסת להיבטים דברים שלא נדפסו בפעם הראשונה. ואולי למדוע שבמילותיו ששה הדברים מנוצאים גם בדברים שבכ"ח מילותיו חושבים וגם דברים חדשים אגב גם הדברים הישנים הורחבו נעבדו מחדש וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עוד פעם גם את המאמרים הישנים, כי במאה הדברים מתקיים מה שאמרו חז"ל 'שדברי תורה לא זמן שיהאדם חוזר עליהם מוצא בהם טעם חדש, כפי שמעיד הנסיון בס"ד'.

לתשומת לב הקוראים
המאמרים על הפרשה או
המועדים הם גם דברים
כלליים שנוגעים תמיד ולכן
אפשר וכדאי לקרואם גם
אחרי הפרשה או המועד.

גליון פ' כי תשא תשע"ט

להערות ולדעות לפנות בטלפון: 02-537-5704 פקס 02-650-1067
או בכתב: ד' תהלות ישראל" רח' יצחק נפתלי 17 ירושלים
בארה"ב 917-873-1181 347-885-7700

אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול השון
בארץ ישראל 03-6171000 ואח"י להקיש לרשימת 3-4 → ללה"ק 5-4-1 →
בארצ"ב 718-395-2440 ואח"י להקיש לרשימת 3-4-50 → ללשון הקודש 5-5-2 →
מי שרוצה לקבל דף השבוע וכן המאמרים או הקונטרסים שלנו בדואר נא להתקשר לי' לוינר
מח"ל 527614581 (972) מא"י 0527614581 או דרך האימייל שלו laufere@neto.net.il
אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול תהלות ישראל
מספר קבוע 02-544-0-544 בארה"ב 718-770-3678

גליון השבוע - שנה ה' גליון כ"א

88

חדש! מהיום אפשר לתרום גם ע"י נדרים פלוס מספר טלפון 03-763-0585 קוד טלפוני 2218 או ע"י קשר קהילה מספר טלפון 073-275-7000 קוד 4336

אוצר הפרשה

והנה מטבע כל אדם הוא שיוסכים לעשות הכל מתפקידו בכלל.

רק לא את הדבר שקשה עליו ביותר והוא חושב שזה לא נורא אם ישאיר רק אותו הדבר מכיון שזה קשה לו כל כך ובכדי שיצליח לעשותו יצטרך להשקיע בה הרבה אומץ וטירחא והרבה זמן והרי במקום זה יכול לעשות ולהצליח בהרבה דברים אחרים שיותר קל לו לעשותם במקום שישקיע כל כך הרבה זמן וטירחא על דבר א' בלבד, ומכל שכן שלפעמים הרי זה נראה בעיניו כדבר קטן לעומת שאר הדברים שנראים לו יותר גדולים וחשובים, ועל כן האדם חושב שאם יתקן הכל חוץ מדבר א' היחיד הזה יתקבל תירוצו בבית דין של מעלה שהלא רק דבר א' לא עשה מפני שהיה קשה עליו ביותר, אמנם הבית דין של מעלה יאמרו לו שמכיון שלא פעלת העיקר מה שירדת עבורה לעולם הנך מוכרח לרדת עוד פעם בגלגול.

ויש להבין לפי האמור שבעצם כל חסרון שניתן לאדם אין זה כמו מום שקיבל את המום עבור איזה עונש שמגיע לו, אלא הרי זה רק ניתן לו לשם סימון להורות לו בזה שידע מה תקונו שעליו לתקן ושבועברו יד לעולם הזה ולכן כל הצלחתו בעולם העליון תלוי בה, ועל כן לא יפול האדם ברוחו בראותו שיש לו איזה חסרון שאין לאחרים ויחשוב שזה סימן של ריחוק שמרחיקים אותו משמים ולכן נתנו לו להיות במצב שפלו זה אלא אדרבא הרי זה בכדי לעזור לו להגיע לתקונו כנזכר.

ויש להוסיף לזה משל יפה, ממלמד שניתן לו כתי קשה מאוד ללמד, והנה הוא רואה שהכל שאר המלמדים ניתנו כמות יותר קלים והכתי הקשה ביותר בחר המנהל דוקא לתת לו והרי הוא מתאכזב מזה מאוד כי הוא מבין שזה סימן מובהק שהוא לא מוצא חן בעיני המנהל ואינו רוצה שיצליח ולכן הרי הוא מזלזל בו לתת לו את הכתי היותר קשה כדי שלא יצליח (או שעל כל פנים לא אכפת לו שיצליח כי איננו אוהב אותו), וכאשר לא יצליח יהיה לו סיבה לפטור אותו

וכן, עבירה במזיד בגלגול א' גוררת עבירה בשוגג בגלגול ב', ועל כן עליו לעשות תמיד בתקונים על עבירה ההיא אפילו אם לא נכשל בה במזיד בגלגול החדש אבל מכיון שרואה האדם שהרי הוא נכשל בה הרבה פעמים ובלו שהוא אשם בה הרי זה סימן שזה מכח גלגול הקודם ועל כן יעשה תשובה ותקן גדול (כאלו הוא עתה מזיד) ויכוון בתקונו על לגלוג העבר ובה יקדים תרופה למכה טרם יפילו יצרו שוב פעם בה במזיד ח"ו. ויש להבין שאפילו מי שמטרת ביאתו בגלגול זה הוא רק בכדי להשלים איזה דבר שחסר לו מקודם וזה זה הוא עיקר תפקידו עתה בגלגול זה, עם כל זה אין זה פוסט מלשומר ולקיים גם שאר כל המצוות שבתורה ואם יזלזל בהם ח"ו יהיה נידון על זה כמו שאר האנשים ואם יתחייב על זה בבית דין של מעלה יתכן שהפסיד בגלגולו זה יותר ממה שתיקן, ובמקום שיתקן וישלים החסר עוד הפסיד במה שבא לעולם על כן יש לאדם תמיד ליהרר ולשמור על

הנה מטבע כל אדם הוא שיוסכים לעשות הכל מתפקידו בכלל. אבל באמת יכול להיות שהענין הוא בהיפך ממש, שהמנהל חשב מכיון שזה הכתי קשה כל כך והמלמד הזה הוא היותר מוצלח מכל שאר המלמדים ולכן רק המלמד הזה שהוא מחזיק ממנו מאוד למומחה מוצלח במלמדות הוא בודאי יצליח אתם בס"ד, והרי לנו מזה דוגמא איך תלוי כל מצב רוח האדם בהשקפתו בכל דבר אם בעין טובה או בהיפך והוא בעצמו קובע לעצמו אם ירגיש מאושר או לא.

וכך הוא הענין באמת שד' ית' נתון לכל אדם רק מצב שהוא לטובתו ההחלטית ורק כך הוא יכול להצליח ודוקא הוא זה שיש לו האפשרות והכח להתגבר במצב הזה, אמנם ע"י שהאדם אינו מסתכל בעין יפה ועל כל דבר שאינו מבין בשכלו המטופשת אזי תיכף ומיד על ד' יזעף לבו, בזה הרי הוא מקלקל לעצמו כי מצב רוחו יורד על ידי כך ואז כבר לא יוכל להצליח כי כך הוא טבע האדם שלכל דבר צריך אומץ, וזה תלוי בשמחתו על הדבר או ההיפך, ונמצא שחייב האדם להיות שמח בחלקו גם ברוחניות ואפילו עם חסרונותיו יש לו לשמוח ולהאמין שניתן לו לטובתו ושבודאי ניתן לו גם הכח להצליח בה במה שאחרים אינם מסוגלים לעבודה זו או מפני שהוא זקוק לזה לתקונו וזה מה שיצילו מדינה של גיהנם וכאמור ואחרי שיבטח לבו בד' לשמוח בחלקו ויאמץ רוחו לבטוח בד' בודאי יצליח בס"ד.

ואם גם אחרי שחזק את רוחו ועבד בכל כחו ובכל זאת עדיין נראה לו לפי ראות עיניו שהוא לא מצליח, אל יזעף לבו על ד' אלא יחפש החסרון אצלו ויבין שבדאי יש אצלו איזה דבר שהוא אינו נזהר בה או איזה מדה ממדותיו שעדיין לא תקן אותה והרי זיכוך המדות היא השורש לכל המצות כמו שכתוב הרה"ו (בספרו שעה"ק) שאי אפשר לקיים המצות כראוי עד שיוזכר מדותיו כי הם השורש להמצות וזה מה שגרם לו המניעה מלהצליח, וכך צריך האדם להרגיל עצמו

וכן, עבירה במזיד בגלגול א' גוררת עבירה בשוגג בגלגול ב', ועל כן עליו לעשות תמיד בתקונים על עבירה ההיא אפילו אם לא נכשל בה במזיד בגלגול החדש אבל מכיון שרואה האדם שהרי הוא נכשל בה הרבה פעמים ובלו שהוא אשם בה הרי זה סימן שזה מכח גלגול הקודם ועל כן יעשה תשובה ותקן גדול (כאלו הוא עתה מזיד) ויכוון בתקונו על לגלוג העבר ובה יקדים תרופה למכה טרם יפילו יצרו שוב פעם בה במזיד ח"ו. ויש להבין שאפילו מי שמטרת ביאתו בגלגול זה הוא רק בכדי להשלים איזה דבר שחסר לו מקודם וזה זה הוא עיקר תפקידו עתה בגלגול זה, עם כל זה אין זה פוסט מלשומר ולקיים גם שאר כל המצוות שבתורה ואם יזלזל בהם ח"ו יהיה נידון על זה כמו שאר האנשים ואם יתחייב על זה בבית דין של מעלה יתכן שהפסיד בגלגולו זה יותר ממה שתיקן, ובמקום שיתקן וישלים החסר עוד הפסיד במה שבא לעולם על כן יש לאדם תמיד ליהרר ולשמור על

"תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם" בפסוק וידבר ד' אל משה לאמר כי תשא את ראש בני ישראל וגו' יש להקשות מכיון שכאן הוא מצוה שצווה ד' למשה איך ימנה את בני ישראל אם כן מה הכוונה באמרו "לאמר", והנה האור החיים הק' הקשה למה הזכיר הכתוב לשון "כי תשא" ולא בלשון הרגיל כי תפקוד וגם על לשון "לפקודיהם", וע"ש מה שתיירץ ופירש לפי דרכו שזה רמז על הרמת ראשם כל' שיתרוממו מחסרונם שנחסרו ע"י חטא העגל שזהו משמעות פקודיהם מלשון חסרון (כמו "ולא נפקד ממנו איש" שפירושו ולא נחסר) ע"ש.

ואפשר לפרש על פי דרכו בקודש בעוד אופן, והיינו שבפסוק זה רמוז עוד ענין שאמר ד' ית' למשה רבינו והוא שכאשר תרצה להרים את בני ישראל ולקרבם לד' ועבור כך תצטרך לדעת מהו תקונו של כל א' וא' ומהו תכליתו שבעבורו בא לעולם לתקן את עצמו בה (ושבזה תלוי עלייתו והתקרבותו לד' ית') עליך לעיין בב' דברים (א) תהות על חסרונו ולהבחין באיזה דבר הוא לקוי (ב) לראות באיזה דבר מקשה ומכביד עליו מאוד יצרו הרע ומנסה למונעו מלעשותו ומזה תדע את אשר לפניך שבזה תלוי תקונו.

ועל פי זה יתפרש הרמז מוסר בפסוק זה באופן זה "כי תשא" כל' כשתרצה להעלותם ולאמר לכל א' וא' מהו תקונו אזי תתבונן לבחון אצל כל א' וא' "לפקודיהם" (מלשון חסרון כל' מהו חסרונו וגם איזה שלימות חסר לו כי היצר הרע עושה לו את זה קשה ביותר ובזאת תדע שבזה תלוי תקונו ועל כן תודיע לכל אדם שיבין את אשר לפניו (ושלכן מתנפל היצר הרע על דבר זה יותר משאר הדברים ולכן אפילו אם יתן לו היצר הרע לעשות שאר הדברים בקל אבל את זה לא יתן לו מפני שידוע שכל תקונו והצלחתו תלוי דוקא בזה ובכבישת יצרו בענין זה הקשה, ובזה דוקא יהיה לו נשיאת ראש, ובה יתפרש וידבר וגו' "לאמר" שיאמר לבני ישראל את הענין הנאמר כאן בדרך מוסר.

איש לדעת שלפעמים האדם יורד לעולם רק לתקן איזה דבר שקלקל בגלגולו הקודם והוא אין לו תפקיד אחר בזה העולם כי בשאר הדברים השלים עצמו בגלגול הקודם, ולפעמים יכול להיות שלא קלקל כלום בגלגולו הקודם אלא שהיה חסר איזה דבר שלא השלים ובעבור זה ירד עוד פעם בכדי להשלים החסר לו. והנה אם סיבת ירידתו בגלגול היא מפני פגם שהיה לו אזי יש לו אותו הפגם גם בגלגולו של עכשיו כלומר שבאותו דבר שפגם בו נעשה לו מזה חסרון בטבעו ובמדותיו או שנכשל באותו ענין בין בשוגג ובין במזיד כי יצרו מתגבר עליו בדבר זה, וזה היצר הרע שמכשיל עתה הוא אותה קליפה שנבראה מעונו אז, וזה מה שכתוב (ירמ' ב' ט"ט) תיסרך רעתך וגו' כלומר שהרע שעשית מייסר ומעניש את האדם ולכן יש לו כח להכשל בזה גם בשוגג. ובה יתפרש המשנה באבות (...) עבירה גוררת עבירה

הכל. (ולכל מה שנתבאר לעיל הרי זה לגבי לחוק עצמו במצבים הית').
2. ולפעמים זה הסיבה אצל הרבה אנשים שלא מצליחים בשום דבר עבודת ד' ית' אלא שמונעים מכל חסרונם מפני שהם מזניחים ולא מקפידים על איזה דבר מסויים שבזה תלוי עיקר תקונם, ולכן משמים מונעים מהם הצלחתם בשאר דברים כדי לעוררם שמבוקש איזה דבר מסויים שעדיין לא עשו ולא שמו לבם אליה, ולפעמים זה דבר קל ושנאה בעיני האדם כדבר קטן ואין עולה בדעתו שיש שכל הקפיד על זה, ועל כן כל מי שרואה שנמנע ממנו הצלחה או בלימוד או בשאר דברים יעשה שחון עם נפשו ויחפש אולי למה הוא מזלזל באיזה דבר שהוא דם בעקביו ולא מורגש לו ויתקן את הדברים הללו ויכולה היא שתרחה להוושע בהצלחה בכל מה שחסר לו בס"ד.
3. ולפעמים כבר לא יתנו לו לרדת עוד פעם כי יש לזה גבול עד כמה פעמים נותנים להאדם להתגלגל בכדי לתקן עצמו.

הסתכל על כל דבר ודבר וזוהו יתקיים בו אשירך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

"לעשות את השבת לדורותם" (ל"א ט"ו)

ע"י אור החיים הק' שדייק על לשון "לעשות" שהרי מצות שבת היא בשב ואל תעשה שלא לעשות הל"ט מלאכות, ואין בה שום עשיה שצריך לעשות, עשדה"ק.

ו"ל דהנה מבואר בספרי מוסר ובפרט בספר המספיק לעובדי ד' לרבינו אברהם בן הרמב"ם שמבאר שם שבמצות שבת קודש (וכמו כן בשאר המצות) יש בה דרגות חלוקות, דרגה הפשוטה לאנשים פשוטים עמי הארצות וכדו' והיא מניעת המלאכה וכל המסתעף (וכמו בן מדרבנן גם לקדש וכו'), אמנם לבינונים ישנה דרגה אחרת יותר נעלה איך לקיים מצות השבת, ומכל שכן לצדיקים ישנה דרגה עוד יותר רוחני ומעולה והוא להקדיש את כל יום השבת להיות בדביקות עם ד' ית' וכו' עכ"ד, ע"ש.

ועוד יש לדעת מה שמבואר בספה"ק שאיך שהאדם מתנהג בשבת ק' הרי זה משפיע כך על כל השבוע דהיינו איך שהאדם מתפלל בשבת קודש (בכמה כוונה וכדו') כך הרי זה משפיע על תפלתו במשך כל השבוע שכן יתפלל, וכמו כן איך שהוא אוכל בשבת קודש בכוונה רוחנית מופשט מהנאה הגשמית וכדו' כך זה משפיע על אכילתו של כל ימי השבוע וכמו כן איך שלומד בשבת קודש הרי זה משפיע על למודו כל השבוע באיזה כוונה לשם שמים וכו' וכמו כן בכל דבר ודבר.

ובזה יתפרש היטב כונת לעשות את השבת שזה בא לרמז לא על עצם שמירת השבת קודש ממה שאסרה תורה בו שהיא המלאכות וכו' אלא הכוונה לרמז בזה על עשיית עבודת ד' בשבת קודש, שהפסוק מזהיר את האדם שישמור על התנהגותו בשבת קודש שיעשנה קודש ורוחני בכל דבר ודבר באכילתו ושינתו ותפלתו ולמודו ואמירת שירות ותשבחות וכדו' כי זה יהיה דירתו לגור בה בכל ימי השבוע.

ועל פי זה יש להוסיף לרמז עוד בתיבת "לדרתם" דומה לפי דרך שכתוב בתקוני זוהר (תקון מ"ח) שלכן כתוב לדרתם חסר ו' להורות על לשון דירה שיעשה האדם דירה בלבו להשבת קודש ע"ש דבה"ק, וכעין זה יש לפרש על פי האמור כאן שהכוונה שיעשה מהשבת קודש דירה בלבו כלומר דבר קבוע שיקנה קנין בהשבת קודש שישאר לדור בה בקביעות גם בימי החול, והיינו שהשבת קודש יהיה אצלו לא רק אורח נחמד ליום השבת אלא ישאר לדור בלבו גם על ימי החול כאמור.

ועוד יש להוסיף שהיות ששבת קודש היא מעין עולם הבא מבואר בשם צדיקים שהאדם יכול לדעת ולבחון מהשבת קודש שלו איך יהיה העולם הבא שלו כי השבת קודש היא א' מס' מהעולם הבא ולכן אצל כל א' וא' מופיע לו דרגת השבת קודש לפי א' מס' מעולם הבא שלו כי אם יהיה פחות מא' מס' כבר לא יהיה מורגש בה טעם מעין עולם הבא, כמו שהוא הכלל לגבי דבר איסור שנתערב בהיתר שאם הוא פחות מא' בס' האיסור בטל מכיון שכבר לא מורגש בה

טעם האיסור ולכן בכדי שיהיה מורגש לכל אדם בשבת שלו מעין עולם הבא מופיע לו בשבת קודש א' מס' מעולם הבא שלו, ועל כן כמה שאדם מרגיש טעם רוחני ודביקות בד' בשבת קודש ידע שס' פעמים כמו זה ירגיש בעולם הבא שלו.

ויש להבין על פי זה עוד יותר שמכיון שהשבת קודש הוא מכוון כנגד עולם הבא הרי התנהגות האדם ביום השבת משפיע גם על דרגת עולם הבא שלו, והנה ע"י מה שכתב הרמב"ן (...) וכעין זה בשערי תשובה לרבינו יונה (...) שבכדי לזכות להיות נפשו צרורה בצרור החיים את ד' בעולם העליון צריך האדם להכין את עצמו לזה בעולם הזה והיינו לדבק נפשו תמיד בעודו בעולם הזה בצרור החיים את ד' (כי יכול האדם לקיים כל המצות וילמוד הרבה ויתפלל בכוונה אבל לא כוון לדבק נפשו בד', ואז אע"פ שיקבל שכר הרבה על כל מה שעשה בכל זאת לא תוכל נפשו לזכות להיות דבוקה בצרור החיים את ד' כי לזה לא הכין עצמו ולא קנה את זה בעולם הזה, ואי אפשר לזכות בעולם הבא בשום דבר שלא הכין עצמו ולא השתדל בה בעולם הזה) וכפי כמה שדיבק נפשו בד' בצרור החיים כך באותו צורה ודרגה יהיה נפשו צרורה בצרור החיים את ד' למעלה בעולם העליון, ע"כ.

ולפי זה יש להבין שעיקר הזמן היותר מסוגל לקנות ענין זה הוא בשבת קודש כי בשבת קודש הרוחניות קרובה לעולם הזה, ועל כן אפשר בקל לדבק אליה ביום השבת והיא גם נקראת יומא דנשמתא והיא גם שמא דקודשא בריך הוא כדא' בזהר הק', ועל כן יש להבין שלפי כמה שהאדם מקדש שביעי כראוי לו ועושה את שבתו קודש לד' ולהיות נפשו צרורה בצרור החיים בדביקות אליו ית' ביום השבת קודש כך הרי הוא מכין את העולם הבא שלו להיות גם שם נפשו צרורה את ד' כאמור.

וזה מה שמזהיר הפסוק כאן באמרו ושמרו בני ישראל וגו' כלומר שישמרו בני ישראל את השבת לעשותה בצורה הרוחנית בדביקות לד' בכל יום השבת קודש כי זה יהיה להם לדרתם כנ"ל (בשם התק"ז) מלשון דירה והיינו שידעו שכן לפי עשייתם את השבת קודש יהיה דירתם הנצחי בעולם הבא ועל כן ישמרו מאוד על זה לעשותה באופן הראוי וכך באופן זה הם בוחרים לעצמם להיות חלקם לעולם הבא, וזה ענין "לעשות" שהכוונה על העולם הבא שלו שבזה שהוא מקדש את השבת שלו בעולם הזה בדביקות וכו' כאמור בזה הרי הוא עושה ומכין לעצמו את העולם הבא שלו (אית דירתו הנצחי לעולם הבא).

והנה יש לדעת שהיום אי אפשר לנו לדון על פי הבחנות הללו כי הזוהמה שיש באויר העולם מטשטש ומבלבל את המחנות והלבבות, ולכן אין ההרגשות מתפקדות כראוי וכל סיבה קטנה או מתח היותר קטן בנפש האדם מונע ומבלבל ומעקם הרגשותיו, ומכל שכן הרגשת הרוחניות שהיא יותר דקה ועדינה בודאי שהיא לקויה ומבובלת היום או שאינה מתפקדת כלל לדעת להבחין ולהרגיש בטעם רוחני כמו בדורות שלפנינו

לכן אין הרגשות שלנו מוסמכים כלל וזה ברור. ויש להגדיר את מצב העולם היום שהרי זה דומה לחולה שתאבנו והרגשת הטעם בפיו לקויה מחמת חליו ולכן איננו יכול להבחין בטעם המאכל שיאכל, ועל כן אין לסמוך ולבחון היום לפי ההרגשים הנפשיים אפילו לגבי דברים גשמיים בין במה שנוגע בינו לבין עצמו ובין במה שנוגע בין אדם לחברו ומכל שכן בדברים רוחניים, ומי שדן לפיהם הרי הוא עלול לטעות הרבה ולכן אין לחטט בכגון אלה כלל, וכל זה ברור ופשוט למבין.

ולכן האדם צריך לעשות את השבת כנ"ל ברוחניות ואפילו אם לא מרגיש הרגשת "מעין עולם הבא" בכל זאת עליו להאמין שעל ידי זה הוא משיג לעצמו את דרגתו לעולם הבא ולא לחשוב על הרגשותיו ולא להתחשב ולא לחטט בהם כלל, ואם יעזרנו ד' ית' שמאליו ירגיש (הרגשה רוחנית) אזי ישמח בחלקו ויקח מזה חיזוק להוסיף אונים בעבודתו, אמנם כאשר לא ירגיש (שזה בודאי קורה היום אפילו לבעלי דרגה ובני עליה (מחמת מצב העולם)) לא יתחשב עם זה כלל וכלל וכנזכר.

ויש להוסיף שישנם אנשים שלא מרגישים הרגשה רוחנית בשבת רק בשעה שהם לומדים ומתפללים וכדו' אז הרי הם מרגישים אחרת ממה שמרגישים בחול כגון שהוא יותר בחשק וכוונה ופחות הפרעה ובלבול של מחשבות זרות וכן מרגישים אז יותר קירבה לד' וזה מכח הנשמה יתירה, ויש לדעת שהבחנה היא יותר ברורה ומוסכמת מאשר ההרגשה הכללית של הנשמה יתירה בפרט היום בזמנינו אלה מכיון שהרבה אנשים היום טועים בין הרגשה דמיונית לבין הרגשה אמיתית.

ויש לדעת שאף על פי שלפעמים האדם ראוי (מצד עולם הבא שלו) לקבל דרגה של שבת מעולה שזה מעין העולם הבא שמגיע לו וגם באמת משפיעים לו את זה אמנם על ידי שהוא נכשל לקבל את השבת בעצבות או כעס (או שזה קורה בתוך השבת) בזה נמנעת להגיע אליו או שהיא הולכת ממנו.

עוד מובא מהרוזינר שיש אנשים שכאשר מגיע השבת הם מקבלים נשמה יתירה מעולם האצילות, אמנם הם מטביעים אותה במרק של סעודת שבת (ע"י שהם נתפסים בתאות האכילה) ועל כן הנשמה יתירה בורחת מהם, ויתכן עוד סיבות כאלו ואכמ"ל.

ויש לדעת שמבואר בספרים הק' שאף על פי שמצוה לכבד את השבת באכילת מעדנים בכל זאת אין הכוונה שיהנה גופו מעריבות טעם המאכל כי זה יגשם את האדם ויוריד אותו מדרגת השבת הרוחני אלא הענין הוא לכבד את השבת במאכלים חשובים שיעלה אותם על שולחנו, וזה מה שדייקו חז"ל בלשונם שאמרו המענג את השבת וכו' ולא אמרו המענג את עצמו בשבת.

אמנם מבואר בספרים הק' שאם אדם אוכל לכבוד שבת ולא מכוון להנות מחומריות תאות המאכל אלא שבכל זאת בעל כרחו (שלא לרצונו) הרגיש את ההנאה אין זה פוגם בנפשו כמו

הדברים להרבי, ואז ענה ואמר לו הרבי מה זה חידוש אצלך הלא כל א' מופיע לו בשבת קודש א' מס' מגן עדן שלו, והנה בודאי תוכל להבין שהגן עדן שלי הוא יותר מס' פעם מהגן עדן של חברך ונמצא שא' מס' מהג'ע שלי יותר מכל הג'ע שלו, ועל כן כשהיה שובת אצלי בשבת קודש היה מרגיש את השבת שלי שזה יותר מכל הג'ע שלו.

ואם פשפש ולא מצא ימשיך להשתדל ואפילו אם לא רואה הצלחה ידע שאז נחשב לו בשמים כאלו הצליח בשלימות מכיון שעשה השתדלותו כפי מיטב יכלתו וכחו. ה' ומובא על זה סיפור על ב' חברים שהיו שניהם עובדי ד' והיו שניהם נוסעים לצדיק א', והבטיחו זה לזה שמי שיסתלק ראשון יבוא בחלום להשני לספר לו מה הולך

שהוא באכילת ימי החול (שעל זה ניתן יסורי חיבוט הקבר לטהר את הנפש ממה שנהנתה מהנאת עולם הזה), אמנם מבואר בספרים הק' שבשבת הוא אחרת שאם הרגיש הנאה בלי כוונה (ובלי רצון) אין זה פוגם את הנפש שיצטרך להזדכך בחיבוט הקבר וכמובן שכמו כן אין זה מבריא את הנשמה יתירה.

"סרו מהר מן הדרך" (ל"ב ה')

בפסוק (ל"ב ז') כשאמר ד' ית' למשה רבינו לך רד כי שחת עמך וגו' יש להבין מה הוא כונת האריכות (בפסוק ח') סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וגו' שנראה קצת כפול ולמה לא אמר בקיצור שחת עמך וגו' עשו להם עגל וגו' מהו הכוונה במה שהוסיף לומר "סרו מהר מן הדרך" וגו'.

והענין יובן על פי מה שכתוב בספר הק' פרי הארץ (להרה"ק הרמ"מ מויטעפסק) לפרש מה שאמרו חז"ל (ע"ז ד:) על מעשה העגל "לא היה ישראל ראויים לאותו מעשה אלא להורות תשובה לרבים" והנה דבר זה קשה מאוד להבין מכמה טעמים, א) אם כן שלא היו אשמים בהחטא אלא שהכשילו אותם מן השמים אם כן למה משמע מלשון הכתובים שהיה נחשב לחטא גדול מאוד כמו שאמר ד' ית' "שחת עמך" וגו' (אמנם זה יש לומר שקאי על הערב רב אבל בהמשך כתוב) "עם קשה עורף הוא" וגו' וחרה אפי בהם "ואכלם" ואעשה אותך לגוי גדול וגו' והיינו שהיה החרון אף של כליון על כל הכלל, ומשה רבינו אמר (בפסוק ל') אתם חטאתם חטאה גדולה וגו' אולי אכפרה בעד חטאתכם וגם לד' ית' אמר כך "אנא חטא העם חטאה גדולה" וגו'.

ב) קשה למה נענשו בני ישראל בעונשים חמורים כל כך שנשברו הלוחות ושניטל מהם העטרות שקבלו ממתן תורה (וכמו שכתוב "ועתה הורד עדיך מעליך"), וגם נשאר ענש שמור לכל הדורות וסובלים מחטא זה של החרון (כמו שכתוב "וביום פקדי ופקדתי" (ועי' רשי ל"ב ל"ד)) כי לא מתוקן עדיין אותו חטא, והרי מכיון שזה היה רק להורות תשובה וכו' אם כן ברגע שעשו תשובה היה צריך להיות נשכח כל החטא (ולמה יענשו כל הדורות בחנם).

ג) קשה למה יצא כזאת מלפני ד' ית' שבכדי לזכות את הרבים החוטאים להורות שתשובה מועילה אפילו לעוברים עבירה גדולה כזאת יעשה עוול לדור דיעה כזה בנפילה כל כך גדולה והלא היה יכול לעשות כך באיזה דור שבאמת חטאו ועשו תשובה ונתקבלו ונתבטל גזר דינם ויסופר הענין בתורה הק' או בנביא כדי להורות תשובה לרבים, או שאפילו אם רצה הקב"ה לעשות כך עם הדור הראשון אחרי מתן תורה היה אפשר בחטא יותר קטן ולא בנפילה גדולה כזאת.

והנה בספר פרי הארץ מסביר דברי הגמ' כך, שמה שאמר לא היו ישראל ראויים היינו "לאותו

מעשה" קשה של העגל שיהיה נחשב כעבודה זרה אמנם בפנימיות לבם היה להם עוול גדול שהיו אז בירידה של התרשלות ורפיון ידים בעבודת ד' ית' ובזה ירדו מאוד מהדרגא שלהם שהגיעו במתן תורה שנשתחררו ממלאך המות דהיינו מהיצר הרע ולכן היה מבוקש מהם שימשיכו לעבוד את ד' בדרגא גדולה ודביקות גדולה בד' ובפרישות גדולה מהעולם הזה כי לא היה היצר הרע שולט עליהם כלל להחטיאם והיו יכולים לעלות מעלה מעלה מדריגה אחרי מדריגה בלי הגבלה ע"י עשה טוב בלי שיצטרכו לעמול על הסור מרע ועל כן הרפיון הזה היה נחשב להם לחטא גדול מאוד.

אמנם הם לא הרגישו בזה שהם מתרשלים ושבזה הם נחשבים חוטאים כל כך ולכן לא חזרו בתשובה על זה ולא תקנו עצמם ואדרבה היו מסתפקים ומרגישים מרוצים ושמחים במה שיש להם, ולא הרגישו איך שלא רק שלא התעלו כמבוקש מהם אלא על ידי כן גם כבר ירדו הרבה מהדרגא שהיו דהיינו מהדרגא שקבלו במתן תורה, כי כל אדם דנים אותו לפי מה שמבוקש ממנו כלו' שאם מבוקש ממנו הרבה והוא לא עושה את זה הרי הוא ממילא יורד וכמבואר בספרי מוסר שאי אפשר להאדם להיות נשאר עומד בדרגא א', ועל כן אם לא ממשיך להיות עולה אזי ממילא מעצמו יורד תמיד יותר ויותר ובלוי שירגיש כלל בזה (וזה עונש נורא כשאינו מרגיש ומוסיף לרדת כי אם היה לפחות מרגיש היה תופס את עצמו ועושה תשובה על רפיונו והיה מתחזק שוב לעלות ולחזור למקומו).

ולכן הזמין להם הקב"ה אז ירידה גדולה כזאת כדי שיתעוררו וירגישו שחייבים לחזור בתשובה, ולפי זה מפרש בדברי הגמ' במה שאמרו להורות תשובה לרבים אין הכוונה (רק) לדורות הבאים אלא הכוונה להם עצמם לאותו הדור (שהיו רבים שחטאו כולם ביחד ברפיון ידים), לעורר אותם לתשובה על רפיון ידם, וגם שעל ידי כן יבינו גודל הסכנה להרפות ידים מעבודה שמבוקש מהאדם שאז עלול האדם היותר גדול במעלה לפול לבירא עמיקתא שאין דוגמתה ד"ל, עכדה"ק, (כתבנו דבה"ק בערך עם הוספת קצת נופך), וזה כוונת אומרו "סרו מהר מן הדרך עשו להם עגל מסכה" שחטאם הוא "סרו מהר מן הדרך" וכלו' שלא נשארו בדרגתם אלא התרשלו ממנה ולכן הכשילום "עשו להם עגל מסכה" וכאמור.

והנה יש לבאר ולהסביר עומק הענין במה שנכשלו בחטא העגל (כלו' שלא עשאו מעצמם) שיש להבין שאין הכוונה שהוריד אותם הקב"ה והכשיל אותם אלא הכוונה שעזב שמירתו מהם וזה נקרא כאלו שנתן להם לפול כי כשהקב"ה לא שומר את האדם ממילא הרי הוא נופל, כי הרי אמרו חז"ל שהיצר הרע שמתגבר על האדם הוא חזק יותר מכח האדם ואלמלא הקב"ה

עוזרו אינו יכול לו (סוכה נ"ב.), והנה הכלל הוא כמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב.) ש"כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו" ולכן כל מה שהאדם יותר גדול הרי הוא צריך לשמור על עצמו עוד יותר משאר בני אדם, ואם האדם הגדול מתרשל ומרפה ידיו מלשמור על עצמו הרי זה אומר שהוא בוטח על גדלותו שאין לו צורך לפחד מהיצר הרע מכיון שכחו גדול והוא סומך על כחו ועוצם ידו, והרי זה באמת חטא גדול מאוד וכמבואר בפסוק (דברים ח' א') השמר לך ... ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי וגו' וזה נחשב שכחת ד' כמבואר שם בפסוק.

ועל כן אמר להם הקב"ה אתם חושבים שאתם לא צריכים לשמור על עצמכם כי אתם כבר בטוחים עם עצמכם, לכן הראה להם הקב"ה שהוא עוזב אותם רק לרגע אחת אז ממילא נפלו והגיעו למצב שהגיעו, כי האדם שאין לו שמירה מהקב"ה בכל רגע ורגע הוא יכול לפול לדבר היותר גרוע אפילו לעבודה זרה ולכן נפלו ממש למצב של העגל, וזה היה הפתעה גדולה נוראה עבורם ובאמת לא היה מתאים לדרגא שלהם שיפלו פתאום כך רק שהיה הקפדה עליהם כנ"ל שמכיון שהיו בדרגה ובהשגה כל כך גדולה ממתן תורה לכן היו צריכים להבין מעצמם שאחרי שהקב"ה העלה אותם היו צריכים ללכת כל רגע עם הקב"ה ולהתאמץ להחזיק בחבל הזה ולא לעזוב את האחיזה בהקב"ה וכמו שכתוב (שיר השירים ג' ד') "אחזתיו ולא ארפנו" וברגע שלא מחזיקים בחבל ועוזבים אותו אז עלולים לפול לגמרי וזה מה שהיו צריכים להבין ולהרגיש בעצמם.

ומאחר שהיו אז במדריגה כל כך גדולה לכן היה הרפיון שלהם נחשב לחטא גדול והקפידו עליהם על זה, אמנם העונש לא היה על המעשה של עבודה זרה אלא על הרפיון שזה נחשב להם לעון גדול כמו שמקפידים על הצדיקים על כחוט השערה, ובכל זאת עצם הענין שעורר ד' ית' אותם בצורה חמורה כזאת דהיינו בירידה גדולה כזאת (שהרי היה בודאי אפשר לעורר אותם ע"י נפילה בדבר אחר לא שיכשלו בחטא של עבודה זרה) שזה הכשילון עצמו היה בעבורם כבר עונש היותר גדול שאפשר לתאר" זה היה להראות להם גודל ההקפדה עליהם מכיון שהיו בדרגא כל כך גדולה כנ"ל (שהיו בדרגת המלאכים שהיו בני חורין מהיצר הרע) לכן לפי ערך גודלם נחשב הרפיון ידים שלהם חמור עבורם כמו עבודה זרה לשאר אנשים.

ויש ללמוד מכל האמור גודל החטא של רפיון ידים בשעה שהאדם יכול להוסיף יותר אומץ בעבודת ד' והוא מסתפק במועט ושמח בחלקו, כי על ידי זה יתכן להיות נענש ח"ו שיפול גם ממה שיש לו כבר וישאר מקופח לגמרי, והחי יתן אל לבו ויעורר תמיד את לבו בהתחדשות בתורה ובעבודת ד' ית', וכמו שאמרו חז"ל בכל

אלא הענין כך שהדרגא שקבלו במתן תורה שנעשו בני חורין מהיצר הרע וכו' בזה היו עומדים להגיע בקלות לתקון השלם על חטא עץ הדעת שבזה תלוי כל תקון העולם ועל ידי כן היו עומדים לחזור לחלוטין לדרגא שהיינו לפניה חטא עץ הדעת ושהיינו בגן עד והיינו בני חורין ומלכי חטא, אמנם אחרי שהחזקנו מעמד בדרגה גבוה זו והתרשלו בעבודתנו בתורה ועבודת ד' ית' לכן לא היו ראויים להשאיר בדרגא גבוה זו, נמצא אין זה עונש ממש אלא שההתנהגות גרמה להם לירד ממדרגתם הגדולה ולחזור למדרגתם הפשוטה שלפני מתן תורה ויצטרכו לעמול קשה עד סוף כל הדורות עד שיהיה תקון השלם ואז נשוב לדרגה הגבוה.

לעמי הארץ ומי שלא מאמין בזה חסר לו מעיקרי האמונה ב"ג עיקרים שהוא ית' לבדו אדון לכל המעשים.

אמנם לבעלי דרגא והשגה שלמדו תורה וכו' מהם מבוקש להבין שגם בעניני יראת שמים ועבודת ד' ית' שניתן לאדם גם כן הרי זה חזק, וכבר נתבאר לעיל בחגלה פ' תרומה (במאמר יקחו לי תרומה) אבך מתפרש בבחינה פ' ניתן ביד האדם שתלוי בבחירתו ושעל זה ניתן לו כל השכר ע"ש, וכשלא מתנהג בצורה זו הרי זה בעבורו כמו שמץ של עבודה זרה, ועל כן לפי גודל ערכם הראו להם אז בכשילונם במעשה העגל שבעומק ופנימיות הדברים היה להם באמת חטא זה של ע"ז, וק"ל.

" ועוד יש להוסיף שלא היה כל זה בגדר עונש ממש,

י ובע"ז זה מצינו הרבה פעמים שכאשר אנשים גדולים נפלו היתה נפילתם גדולה ומרה מאוד.

ז יש להבין שמה שנענשו בדבר חמור כזה הוא לא מוגזם באמת לפי עומק הענין לפי גודל דרגתם, כי זה שהאדם שוכח שאפילו ברוחניות (בדברים שיש לאדם בחירה) גם כן הרי הוא זקוק כל רגע לעזרת השם מאת ד' ית' ובלוי זה אינו יכול להיות אפילו על כחצי רגע, הרי זה באמת פגיעה גדולה בהאמונה בד', ואע"פ שמה שנאמר בתורה שמי שאומר כחי ועוצם ידי וגו' הרי זה שכחת ד', זה נאמר על ענינים גשמיים ורשות שבזה לא ניתן הבחירה כלל להאדם והרי הוא מונהג בזה אך ורק מאת ד', וזה מייסדות האמונה הפשוטה שניתן לכל אדם להשיג ואפילו

יום יהיו בעיניך כחדשים ובזה ינצל מרפיון ידים ומהסתפקות במועט, ויוסיף תמיד לעלות במעלות התורה ויראת שמים ועבודת ד' ית' כראוי לו.

וכמו כן יש ללמוד מזה לגבי כל אדם שבשעה שהוא נמצא בדרגא קצת יותר גבוהה ויותר מרומם יהיה מאיזה סיבה שיהיה כגון בימים המקודשים כמו שבת וי"ט ובזמני התרוממות שמופיע לפעמים לבני אדם (והוא מה שנקרא בספה"ק שיש לאדם מוחץ גדולות בכל הזמנים כאלו) צריך האדם לשמור על כל צעדיו וכמו כן לשמור על עצמו מרפיון ידים בתורה ובעבודת ד' ית' הרבה יותר מבזמנים אחרים.

ועוד יש לומר בטעם הדבר למה היתה הקפדה כל כך גדולה עליהם כי החטא הזה של רפו ידיהם שהשתתפו בה כל הרבים הרי זה היה בפרהסיא גדולה וכידוע שחטא שנעשה בפרהסיא אפילו אם יהיה חטא היותר קל וקטן ואפילו כאשר נעשה ע"י יחיד הרי זה נחשב חילול השם וחייבים למסור נפשו עליה שלא לעשותה, וענין החילול ד' בזה הוא כי ילמדו אחרים ממנו גם כן לעשות את העבירה, ולכן מכל שכן כאשר נעשה על ידי רבים הרי זה חילול ד' הרבה יותר גדול פי אלפי אלפים כי הרי זה ענין מרידה במלכות שמים נוראה כי הרי זה נראה כאלו הסכימו יחד כל הכלל או רובם לפרוק עול מלכות שמים מעצמם בדבר זה ולמרוד בציווי זה של ד' ית'.

ומדבר זה יש ללמוד מוסר השכל לגבי הרבה דברים שנפרצו אצל רבים ועושים אותם אפילו יחד בפרהסיא שכמה היא ההקפדה על זה בשמים, והרי אנו סובלים עוד היום עבור חטא העגל שנעשה לפני ג' אלפים שנה, ויש להבין בענין זה וגם החוש מעיד על זה שכל דבר שנכשלים בו רבים הרי זה גורם שלומדים כולם מהם להקל בזה ולהכשל בזה בלי שום חשבון כלל ואי אפשר להוכיח על זה כי מענם בפייהם (בלי בוש) מה אתם רוצים מאתנו הלא כולם עושים כך, ועל כל פנים היה זה גם כדי ללמד לדורות העתידים שתשובה מועילה ואפילו לרבים שחטאו יחד בצורה גרועה כזאת.

ועל פי זה יש להבין היטב מה היה החטא של דוד המלך ע"ה שבעבורו נתנו לו להכשל כביכול במעשה של בת שבע, ואע"פ שבאמת לא נכשל בחטא כמו שאמרו חז"ל (שבת נ"ו) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, אמנם עם כל זה הרי נחשב לו כאלו חטא כמבואר בפסוק בנביא ועשה על זה תשובה כל ימיו ואמר "וחטאתי נגדי תמיד" וגו' ומבואר הענין שההקפדה היה על שאמר (תהלים ק"ט כ"ב) "ולבי חלל בקרבי" וגו' "בחנני ד' ונסני" וגו' כלומר שהיה בטוח עם עצמו שהיצר הרע לא יכול להכשילו מכיון שכבר כבשו והרגו בתעניות כמובא בחז"ל, ולכן עזבו ד' ית' כביכול על רגע א' בכדי להראותו ולהוכיח לו וללמדו ענין זה שבלי עזרתו ית' הרי הוא עלול תוך רגע לפול ביד יצרו ולכן כשעשה תשובה על זה אמר (תהלים ע"ג) "זמותי בל יעבור פי" וגו' שכבר לא יאמר ולא יחשוב כדבר הזה. **ובזה יובן ויתפרש היטב מה שאמרו חז"ל (ע"ז**

ד') לא היה דוד ראוי לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחיד וכו' ואמרו חז"ל (ע"ז ה.) על הפסוק (שמואל ב' כ"ג א') "נאם הגבר הוקם על" שדוד הקים עולה של תשובה, ע"כ, והיינו שבעצם לא היה דוד ראוי לעשות מעשה כזה אלא כל חטאו כביכול היה במחשבה בעלמא שעברה על לבו להרגיש שלבו חלל בקרבו וכבר בטל ממנו היצר הרע ועל זה היה ההקפדה עליו לפי גודל ערכו כי הרי זה מראה כאלו שכח ח"ו שהוא זקוק כל רגע ורגע לעזרתו ושמירתו ית' עליו מיצרו ועל זה נענש להוכיחו כנ"ל.

אמנם מה שנתנו לו להכשל בכשלוך גדול כזה (על כל פנים לפי מראית העין שיהיה נראה כאלו חטא) אע"פ שבכדי ללמדו ענין הנזכר היה די שיפול בדבר קטן, וזה מה שאמרו לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דהיינו לכשלוך גדול כזה אלא הטעם לכשלוך הגדול הזה היה להורות תשובה ליחיד והיינו כדי לתת בזה חיזוק לפושעים גדולים שלא יתייאשו מן התשובה אלא ילמדו ק"ו מזה ויאמרו שאם אדם הגדול בענקים כמו דוד המלך ע"ה לא היה ביכולתו לעמוד נגד יצרו בכח עצמו כלל בלתי עזרתו ית' התמידי וברגע שעזבו ד' ית' היה עלול לפול לבירא עמיקתא אם כן הרי זה מלמדנו שאין כבישת היצר הרע תלוי ביד האדם ואינו נמדד לפי כחו ויכולתו אלא הרי זה תלוי בעזרתו ובכחו של ד' ית'.

ועל כן מזה יוכל כל אדם חוטא לקבל חיזוק שאפילו אם נראה שאין בכחו לשוב בתשובה לפי חשבונו ולפי ראות עיניו שאין בכחו לעמוד נגד נסיונות יצרו עם כל זה לא יתיאש מלשוב בתשובה כי הרי אפילו הצדיק היותר גדול גם כן אינו בכחו לעמוד נגד יצרו אלא אם כן עוזרו ד' ית' ואם כן אין נפקא מינה בינו להצדיק שכולם צריכים לקבל את הסייע.

אלא הכל תלוי ונמדד לפי כמה שהאדם מקרב את עצמו ולבו לד' ית' ורוצה לחזור בתשובה ומבקש ממנו ית' שיעמוד לימינו להושיענו משונאו שרוצה לבלעו חיים וכפי זה יקבל עזרתו ית' ויכול יוכל לו.

ונוסף למה שמדוד המלך ע"ה נותן יד וחיזוק לפושעים לשוב בתשובה הרי זה גם מחייב לחזור בתשובה, וזה כונת אומרים "הקים עולה" של תשובה כל' "הקים" הכוונה על החיזוק שמרומם רוחו של החוטא ונותן לו אומץ לחזור בתשובה ומלת "עולה" היינו שמחייב אותם ומטיל עליהם העול לחזור בתשובה.

אמנם האדם צריך להוכיח שבאמת הרי הוא רוצה בכך וממאן בפיתוי יצרו, וההוכחה היא בזה שמצדו יתאמץ בכל כחו ויכלתו ללחום נגד יצרו ויגמור בלבו שהרי הוא מוכן לוותר על כל נגיעותיו ונוחיותיו וכבודו וכו' בכדי לעשות רצון ד' ית', ואז הקב"ה יהיה בעזרו ויוכל לו.

על כל פנים היוצא מהאמור הוא ב' דברים (א) חיזוק גדול מאוד להרוצה לחזור בתשובה אפילו להפושע ביותר ואפילו כשנראה לו שאי אפשר לו בשום אופן וסנים לעמוד נגד יצרו ונסיונותיו, (ב) הרי זה גם מחייב ומטיל עול התשובה על היותר פושע, ולכן אין שום ענין לחשב חשבונות עם נפשו אם יכול לקבל על עצמו עול התשובה ולכנס במלחמה עם יצרו כי לא עליך המלאכה לגמור כלל אלא עליך רק להוכיח את רצונך וכנזכר, ובזה עשה את שלו ויצא ידי חובה וד'

יגמור בעדו להוציא לפועל וכל אויביו ושונאיו שלוחי היצר הרע יפלו לפניו ארצה וד' ית' ישמידם ויכניעם מלפניו.

"ועתה הורד עדיך מעליך" (ל"ג ה')

הנה מצינו שנענשו בני ישראל אחר חטא העגל שניטל מהם עדים כמו שכתוב (ל"ג ה') "ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך" שהם הכתרים שקבלו בתמן תורה (כמו שפירש רש"י שם ל"ג ד) ע"ש.

ויש להבין שלפי משמעות הפסוקים שם משמע שמתחילה הורידו עדים מעצמם מכח שהתאבלו על מה ששמעו ממש רבינו שמעתה לא תהיה השכינה שורה אצלם ולא תלך עמם כמו שכתוב (בפסוק ד') "וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו (לא שמו) איש עדין ע"ה", ועל כן (בגלל מה שהתאבלו) תיכף אמר להם ד' ית' (בפסוק ה') אתם עם קשה ערף וגו' "ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך", ויש להבין למה לא נענשו באלו העונשים מיד אלא רק אחרי שהם בעצמם הורידו עדים.

ועוד יותר קשה שלכאורה אדרבה מאחר שהם בעצמם קנסו את עצמם בזה וקבלו עליהם עונש מאהבה היה צריך להיות על ידי כן הקלה על עונשם ולפי משמעות סדר הפסוק משמע שאדרבה זה גרם להחמיר עליהם עונשם כמו שפירש רש"י על "ועתה הורד עדיך" וז"ל, פרענות זו תלקו מיד שתורידו עדיכם וכו' "ואדעה מה אעשה לך" בפקודת שאר העון אני יודע מה שבלבי לעשות לך, עכ"ל, ולפני זה לא נאמר עונש זה אלא אחרי שמעצמם הורידו עדים כאמור, וענין זה צריך ביאור.

אמנם באמת אין כאן קושיא כלל כי אין הפשט בפסוק "ויתאבלו ולא שתו איש עדין עליך" כפי המובן השטחי שנכנעו ונשבר לבם על חטאם וליכן התאבלו ולא שתו עדים עליהם מעצמם כי הגיעו להכרה שמגיע להם עונש ולכן הכניעו את לבם וקנסו את עצמם על חטאם, אלא אדרבה מה שהתאבלו לא היה על החטא שנכשלו אלא אבילותם היה על העונש ששמעו ממש רבינו שלא תשרה שכינה בקרבם ולא תמשין ללכת עמם ונמצאו שאחרי כשלונום בחטא גדול כזה עם כל זה לא נכנעו ולא באו להכרה שמגיע להם עונש היותר גדול.

וכמו שכתוב לעיל בפסוק ויחר אפי בהם ואכלם כרגע וגו' שזה שהיה מגיע להם לפי מדת ושורת הדין וזה היו צריכים גם הם להכיר, ומה שמשא רבינו פעל לסלוח להם מהעונש הגדול שהגיע להם היה בבחינת מתנת חנם וחנינה גדולה מחמת גודל חסדי ד' ית' עמהם והיו צריכים להתבייש מאת ד' בצורה כזאת שלא יוכלו להביט בפני ד' ולחפש מקום איפה יכולים להתחבא מגודל הבושה מלפני ד' ית'.

וכמו שעשה אדם הראשון שהתחבא מפני קול ד' ואמר "ואירא" כלומר היה בוש (שזה נקרא יראה כמבואר בגמ' שאמרו על הפסוק "לבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" "איזה יראה שהיא על הפנים זו "הבושה") ומי שיש לו ההכנעה והבושה הזאת אז כל עונש שיקבל יהיה עוד מעט בעיניו ולא יהיה עצוב על זה אלא ישמח על שמנקים אותו מגודל חטאו בעונש קל הרבה יותר ממה שהיה מגיע לו על פי שורת הדין."

אע"פ שלא היינו ראוים כלל כי היינו עירום ועריה מכל כמבואר בנביא וכמו שמזכירים את זה בהגדה של פסח בסיפור יציאת מצרים שאנו מספרים שבחיו ית' ומודים

לפרש את הדברים במה שזה בא ללמדנו ולרמז לנו כאלו היה זה חטא ממש כמבואר כבר אצלנו בכמה מקומות. בפרט אחרי שהתחסד ד' ית' אתנו להוציאנו ממצרים

ואע"פ שאין לנו לחשוב ח"ו שיש לנו מושג בחטאו של דוד המלך עם כל זה תורה היא וניתן לנו ללמוד מזה מוסר השכל במה שנוגע לנו ועל כן ניתן לנו רשות וחובה

והם לא היה להם הבושה וההכנעה הזאת כלל אלא אדרבה עוד חרה להם על שנענשו ולכן התאבלו על זה במקום לקבל את העונש באהבה ולשמוח על שלא נענשו בעונש יותר חמור כי מתחילה לא נענשו כלל יותר ממה שהסיר ד' ית' מהם הגדולה שכינתו דהיינו שהוריד מהם את הדרגה הגדולה שלא זכו אליה שום דור עד עתה וזה מה שהוריד מהם בכדי לכפר על עונם וא"כ כמה היו צריכים לשמוח ולהתבייש מלהתאונן ועל מה שהתאבלו על זה היה חטא נורא.

ויש להבין שזה יותר גדול מהחטא עצמו כי החטא עצמו היה מחמת התגברות ופיתוי היצר הרע ושהרגישו אבודים מכח שהראה להם היצר הרע שמשוה רבינו נעדר, אבל זה שלא נכנעו כלל אחרי כשלונם זה מראה על גאווה וקשי עורף נורא ואיום שאין דוגמתו, ובזה מובן כל מה שנאמר (בפסוק ה') אתם עם קשה עורף וגו' וכל ההמשך וכנ"ל, ועל זה היתה ההקפדה גדולה מאוד ומכח זה נענשו בכל העונשים שכתוב אחרי זה "ועתה הורד עדיך" וגו' כלומר שעד עתה עדיין לא הפסידו עדים אלא מכיון שהתאבלו על עונשם לכן מעצמם לא שתו (לא שמו) איש עדי עוליו"גו', וכמו כן נענשו בהוספת עונשים כמו שכתוב ואדעה "מה אעשה לך" וגו'.

ומהנאמר יש לנו לשים לב להתבונן ולעשות חשבון עם נפשינו אם כך היא צורת תשובתינו על רוב חטאינו ועונותינו הרבים (דומה על כל פנים במקצת לצורה זו), שהוא בלי הכנעה והרגשת אשמה ובלי בושה מלפני ד' ית' אלא בגסות רוח ולב, ואפילו בימים נוראים וביום כיפור, ומי יודע מה אנו גורמים ח"ו בתשובתינו ואם אין אנו גורמים בתשובתינו בימי הדין לעורר עוד יותר קטרוג ח"ו עלינו ממה שמקטרגים עלינו בשמים על חטאינו ופשעינו ממשך כל השנה לפני תשובתינו זאת, שהיא בלי הכנעה והרגשת אשמה ובלי בושה מלפני ד' ית' אלא בגסות רוח ולב וכמו שמתאר את זה בזוהר הק' שצועקים ככלבים הב סליחה ומחילה והב חיי ומזוני וכו' ואם זה כך אז אנו גורמים להחמיר ולהקשות על עונשינו שמצופה לבא ח"ו בהרבה יותר חומרא פי כמה ממה שהיה נגזר לפני תשובתינו.

וכמו שאנו רואים כאן במעשה העגל כנזכר שעל ידי זה שהתאבלו על עונשם הקטן ולא נכנעו החמירו על עצמם את הדין לעונש לדורות עולם עד התיקון השלם כנ"ל, ובזה נמצא שבמקום שנקל עלינו בעבודתינו בימים הנוראים אנו מהפכים הקערה על פיה ח"ו לגרום המטרה ההפוכה לגמרי ד", ואין צורך לפרש ולהאריך יותר בענין זה וכל חי יתן לבו בעצמו להבין את אשר לפניו ואיפה ובאיזה דרגה הרי הוא נמצא ויתעורר לתקן עצמו ולכלכל דרכיו במשפט ובחשבון עם נפשו ולהבין איך צריך להיות צורת התשובה המבוקש באמת ממנו ואז יצליח המתיק את הדין מעליו ומעל כל אחינו

בני ישראל כ"ר.

ובפרט עתה שאנו עומדים כפסיעה קטנה בינינו להגאולה השלימה יש לנו לשים לב לענין זה ביותר ולתקן את דרכינו בעוד מועד, וידוע מה דאיתא בחז"ל על יום הדין הגדול הבא או לה לאותה בושה ולאותה כלימה שתכסה פנינו אז, כי אז תגדל השגתינו ויפתחו עינינו להבין רק את האמת הברור ויתבטל מעלינו היצר הרע שמסמא את עינינו ומטמטם את לבנו מלראות ומלהבין את האמת הפשוט, ועל כן אז כאשר יפתחו עינינו ולבנו לא נמצא מקום איפה להתחבאות מפני הבושה הגדולה שתכסה פנינו, ועל כן החי יתן אל לבו להכניס הבושה הזאת עתה בלבו ועל ידי זה שיבוש מעצמו בעולם הזה לא יכלם לעולם הבא ולנצח נצחים אכ"ר.

ויש להוסיף ולפרש בעוד אופן מה היתה ההקפדה על שהתאבלו באופן זה, על פי מה דאיתא בספרים הק' שאחרי שנכשל האדם בחטא ח"ו היצר הרע מכניס בלבו עצבות ומרה שחורה כדי להפילו ביאוש ורפיון ידים מלהמשיך בעבודתו את ד' ית' ומזה מרויח היצר הרע יותר מעצם העבירה שנכשל בה האדם על ידו.

ועוד יותר כתבו בספה"ק שמתחילה כאשר היצר הרע מפתה את האדם להכשילו הרי כונתו ומטרתו יותר על העצבות והיאוש שבא אחרי החטא ממה שעל החטא עצמו כנזכר, כי החטא עצמו עדיין אין היצר הרע מסתפק בזה בפרט כי הרי יודע היצר הרע שתיכף אחרי החטא יתחרט האדם ויעשה תשובה ואז כל טרחתו היה לריק אמנם כאשר מצליח להביא את האדם לידי עצבות ויאוש הרי הוא שמח מאוד כי אז יודע שנשאר האדם הזה בידו לעולם ועד ח"ו.

ועל כן יש ליזהר מאוד אחרי כשלון ח"ו לברוח מעצבות שמביא לידי יאוש אלא עליו תיכף ומיד להתחזק ולהאמין שבידו לתקן על ידי שיתאמץ תיכף ומיד בכל כחו לתקן בתיקונים המבוארים בספרי מוסר.

אמנם יש להבין שגם אסור להיות רגוע בלבו עם החטא ומצבו אלא צריך לפלס דרכו בהשכל ודעת ואין כאן מקומו להאריך ולהרחיב הדברים כי לא יכילו הגליון, אמנם נזכיר רק פרט א' קטן שמבואר בספרים הק' שיש להבין ולהבחין בין התמרמרות שהזכיר רבינו יונה (בשערי תשובה) לעצבות הנזכר כאן, ומובא בשם צדיקים שאמרו שההבדל ביניהם הוא כחוט השערה ועל כן צריך תמיד לעמוד על המשמר בזה להבין ולהבדיל ביניהם.

והסימן להבחין אם האדם עומד בקו הנכון הוא כאשר אין ההתמרמרות (שהתמרמר על חטאו) מביאו לידי יאוש ומרה שחורה ואדרבה אחרי התמרמרות מתעורר בלב האדם שמחה, אמנם אחרי אבילות ועצבות אי אפשר לשנות מצבו ולהגיע למצב של שמחה.

ויש לסמוך לזה מה דאיתא בחז"ל (במס' ברכות

פ' אין עומדין) במשנה שם אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד הראש (דהיינו הכנעה ובושה כנ"ל), ועוד איתא שם בברייתא בגמ' אין עומדים להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה, ויש להבין איך יתקיימו ב' ההפכים האלו ביחד, ולהאמור מובן שכך הוא באמת שאחרי התמרמרות (בלי עצב) בא האדם ממילא לשמחה, ויתכן לומר שזה עצמו שעסק בתשובה לפני זה זהו המצוה ומתוך מצוה זו נובע השמחה אחריה וכמו שכתוב "פקודי ד' ישרים (פירוש כשנעשה בדרך הישרה והנכונה) (הרי הוא) משמחי לב"י.

וזה היה ההקפדה על בני ישראל שאחרי חטא העגל נכנסו לעצבות ומרה שחורה ועל ידי כן הגיעו ליאוש ורפיון ידים ואבדו את כחם הרוחני שקבלו במתן תורה שהם הכתרים שניתן להם בזכות מה שאמרו נעשה ונשמע, וזהו פירושו של "ולא שתו איש עדי עוליו" שהכוונה לעדיים הרוחני (בחינת נשמה יתירה) וכחם הרוחני שקבלו על ידי כן וכידוע שהעצבות מגרש את הקשר להנשמה והשראתה עליו"ג, והיה עליהם במקום זה להתחזק ולהתאמץ תיכף ומיד בעשית התשובה כראוי וכנ"ל.

והנה מובא בשערי תשובה שיש חילוק בין אדם שנכשל פעם א' בחטא שיש לו להתמרמר על חטאו מיד, אמנם אדם המתניב על דרך לא טוב תמיד קודם כל צריך לעזוב את החטא ולהתרחק ממנו ורק לאחר מכן יעשה את ההתמרמרות המבוקש לתיקון התשובה ודוקא אחרי שכבר התרחק מהחטא ע"ש.

ועל פי האמור יש להבין הטעם לחילוק זה כי הנה מי שנכשל פעם א' בחטא, כאשר שב ומתחרט על חטאו אזי על פי טבע הדברים מתחזק ברוחו ומאמין שלא ישנה בעוולתו עוד פעם ולא נופל ביאוש מלתקן עצמו, מה שאין כן מי שהיה עד עכשיו שקוע בחטא איננו חזק ברוחו להאמין שיוכל לעמוד נגד יצרו להבא ועל כן כאשר ישים לבו למצבו ויתמרמר על חטאו אזי התמרמותו ישקיע אותו בעצבות ואז יפול יותר ברוחו מאשר אם לא התחיל עם התשובה, אבל כאשר כבר התרחק מהחטא אז יתחזק ברוחו ויאמין שיעזרהו ד' ית' לצאת מזה לגמרי, ואז כבר לא יביאנו התמרמרותו לעצבות ויאוש ח"ו.

"מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה" (ל"ב כ"א)

הנה משה רבינו לפני שעלה לשמים להיות שם ארבעים יום מינה את אהרן וחור שהם ישמרו על כלל ישראל כל הזמן שהוא נמצא בשמים, וכשחזר וראה מה שקרה שבמקום שאהרן הכהן שהיה צריך להיות השומר ח"ו ונהפוך הוא שהקדיח את התבשיל ונהיה כשלון כזה שעשה להם את העגל, הבין משה רבינו שאהרן הכהן לא עשה זה במזיד ח"ו ולכן שאל אותו איך גרמו לך לעשות העגל מה עשה לך העם הזה שהבאתה עליו חטאה גדולה כזאת.

ויש לדעת שבאמת הכוונה של אהרן הכהן

לעורר לבו לשמחה של מצוה ובכך יעמוד להתפלל ששמחה וישמח בהשמחה בכל משך התפלה, כמו שכתב הרמ"ח (בשם הא"י ז"ל שהתפלה צריכה להיות זוקא בשמחה, חוץ ממה שאומרים וידי על חטא ותחנון שאחריה שזה יש לומר בהתמרמרות וכמבואר כל הענין במקום אחר בס"ד (בספר כחה של תפלה).

²¹ כי היא איננה סובלת עצבות אלא שמחה כמו שרגילה במקומה שבאה משם שהיא מתחת כסא הכבוד וכמו שכתוב "עוז וחדוה במקומו".

עדים עליהם בעת האבילות כמו שהוא תמיד בכל הדברא רוחנית שאינה מחזיקה מעמד אצל האדם בשעה שחסר לו שמחה ומכל שכן כאשר הוא עצב, אמנם ברגע שהיה חוזר להם שמחתם היה עדים חוזר לשרות עליהם, אמנם אח"כ נענשו כנ"ל וניטל מהם עדים לגמרי עד שיתוקן לגמרי החטא וזה יהיה רק בתיקון השלם שעם הגאולה השלימה.

²² ועי' מה שכתב הבעל התניא שיש להקדים לפני התפלה הכובד הראש מקודם עם חשבון הנפש ואח"כ

לו על גודל חסדיו אתנו שהיה לגמרי לפני משורת הדין וכמבואר בגמ' (פסחים ...) שאמרו עבד שהוציאו רבו לחירות (בחנם) והעניק מכל טוב וכו' כמה צריך להודות אליו ולשבחו וכו'.

²³ ויש לפרש שבאמת בני ישראל לא הורידו את עדים מעליהם כי הרי העדי הזה היה כתר רוחני שקבלו במתנה מהמלאכים בשעת מתן תורה כמבואר בחז"ל ואין אפשר להוריד מעצמו כתר הרוחני מעל ראשו, אלא יש לפרש הענין שמכיון שהתאבלו על שנענשו ממילא לא נשאר

היה לטובה כדאיתא בזוהר הק' פרשת כי תשא שהערב רב היו תמיד מרוחקים מכלל ישראל והם ישבו מחוץ למחנה ומחוץ לענו, וכמו דאיתא ברש"י על הפסוק (דברים כ"ה ח) ויזנב בך כל הנחשלים אחריו אלו שהענו היה פולטן, ואיתא בספח"ק שאותם אנשים היו מהערב רב ועליהם התנפל עמלק והזיק להם.

ובשעה שמשו רבינו עלה למרום אז הערב רב התאזרו חיל והעיוז לגשת לאהרן הכהן ובקשו ממנו ואמרו לו ממה נפשך או שתתן לנו להכנס תוך הכלל ישראל שלא יהיו נדחים בחוץ, ואם אתה לא רוצה להכניס אותם בכלל ישראל אז כמו שבני ישראל יש להם השראת השכינה ועננים ויש להם את משה רבינו, אז גם לנו תתן עבודה זרה שיהיה להם איזה הנהגה ומנהיג שינהיג אותם, כי אם לא מקבלים אותם כביכול אצל הנהגת השם אצל השראת השכינה אז שיתן להם משהו בשבילם וזה מה שאמרו (שמות ל"ב א') עשה לנו אלהים.

ואהרן הכהן היה מפחד שהערב רב ח"ו ירצו לדחוף עצמם וישתתפו ויתאחזו עם כלל ישראל ואז יהיה נזק גדול לכן בחר לכלל ישראל הרע במיעוטו ובמקום שהם ח"ו יקלקלו את כלל ישראל שיתערבו איתם עדיף שיעשה להם אלהים אחרים עבודה זרה שבוזה יתפרדו מבני ישראל וילכו לעצמם והעיקר שלא יזיקו ויקלקלו את כלל ישראל על ידי שיתערבו עם כלל ישראל לכן עשה להם העגל אם כן היה כוונתו לטובה כדי להציל את כלל ישראל, זה מה שכתוב בזוהר הק'.

אבל סוף כל סוף (אע"פ שאהרן הכהן היה כוונתו לטובה כדי להפריד אותם מכלל ישראל לגמרי שלא יעיוז להתקרב ולהתערב איתם) זה גרם אסון גדול שלא די שהיה לערב רב עבודה זרה אלא חלק מכלל ישראל נמשכו אחריהם ורקדו ועשו שמחה של העגל והשתתפו עם השמחה הזאת וכן כלל ישראל ראו את זה ולא מחו.

יצא מזה שאע"פ שאהרן הכהן הוא התכוון לטובה מפני שרצה להציל את כלל ישראל בכל זאת יצא מזה מכשול שלא בכוונה אמנם כבר נתבאר (במקום אחר בהרחבה במאמר חג ל' מחר, ע"ש) שזה היה באמת לטובתינו כי כלפי שמיא היה גלוי שאם לא היה עושה להם אהרן את העגל היו עושים את זה הערב רב בעצמם ובני ישראל היו גם כן נמשכים אחריהם ואז לא היה אפשר לתקן אותם ולכן סיבב ההשגחה העליונה שאהרן יעשה את זה בכוונתו הטובה, וע"י שאהרן הרגיש חייב בדבר ועשה גם כן תשובה ותקון לזה בזה פעל התקון לכלל הכלל והחזיר את כולם בתשובה ע"י כן, ואם אהרן הכהן לא היה עושה זה בני ישראל היו מקלקלים יותר ולולי זאת לא היה שייך לתקן אותם.

והנה אע"פ שאסור לנו לנסות להבין ולחשוב שאנחנו משיגים את אהרן הכהן אבל בכל אופן תורה היא וללמוד אנחנו צריכים ועל כן מה שנוגע לנו מותר לקחת מזה מוסר השכל והוא כך, דהנה אהרן הכהן הרגיש שהוא מופרך לגמרי והיה בשפלות גדולה מפני שהרגיש עצמו שהחטיא את כלל ישראל, והחזיק עצמו כל כך

שפל על שגרם קלקול לכלל ישראל שכבר אין לו תיקון כבר כמו שכתוב שמי שמחטיא את הרבים אין לו חלק לעולם הבא ולכן חשב ח"ו שעכשיו הוא אבד את כל מה שהיה לו, ואף על פי כן לא נפל ברוחו ולא נסוג אחר אלא אדרבא עשה תיקון לזה ע"י זה שקרב את ישראל לאביהם שבשמים.

וכמו דאיתא בחז"ל שהיה תמיד עושה תשובה על זה, והתקון למי שהחטיא את הרבים ח"ו הרי הוא מדה כנגד מדה שיזכה את הרבים, ומאז כל השנים היה תמיד עומד ומקרב את ישראל לאביהם שבשמים ועושה שלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו ובין ישראל לאביהם שבשמים, כדאיתא במשנה (אבות א' י"ב) שאהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה וזה עשה בשביל תקון על שגרם קלקול לכלל ישראל.

ואפשר להסביר ולהבין ענין זה ע"י משל למלך אחד שהיה לו איזה שר שחטא כנגדו בחטא גדול והמלך זרק אותו מארמון שלו ונשאר בחוץ זרוק, אבל השר הזה היה מאד מאד מסור למלך ומאד השתוקק לשרת את המלך, ואע"פ שהמלך ריחקו לא היה לו כעס ותרעומת על המלך מפני שהבין שזה היה מגיע לו ורצה בכל זאת לשרת את המלך ממקומו איפה שנמצא בחוץ אבל מה יכול לעשות למלך אם הוא בחוץ הרי משם אינו יכול לעשות כלום למלך, והחליט לעזור לכל אלו שהיו באים אל המלך להכין ולהכשיר אותם שיהיו מוכשרים לעלות ולהכנס למלך, וכל מי שהיה בא לשרת את המלך היה נטפל להם ועוזר להם ואמר אם אני לא זוכה בעצמי לשרת את המלך לכל הפחות שאהיה נטפל לאלו שמשרתים את המלך ועל כן אני אעזור להם שיהיה לי על ידי זה גם איזה חלק בשרות ושימוש המלך והיה לו מזה סיפוק כי בזה הרגיש שלכל הפחות הוא משרת את המלך על ידי זה שהוא נטפל למשרתי המלך ועוזר להם לפחות זה יהיה לו זכות וזה יחשב כאילו ששירת את המלך, אע"פ שחשב שהמלך לא יודע מזה בכל זאת כך עשה מפני שכל כך רצה לשרת את המלך.

וכך אפשר לומר שזה היה הבחינה של אהרן הכהן, שאהרן הכהן הרגיש עצמו שפל כל כך וחשב שאבד את כל מה שהיה לו וכמו שאמר משה רבינו לעדת קורח (במדבר ט"ז א') "ואהרן מה" הוא כי תלינו עליו" הרי הוא בעיניו שפל מכל ישראל, ולכן אהרן הכהן שהרגיש עצמו שהוא נידח ונדחה לחוץ ח"ו והוא בעצמו אינו כלום אמר אם כך לכל הפחות אקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים ויהיה נטפל לעושי מצוה.

וכמו כן אפשר לומר שזה היה הבחינה והנסיון של אחר אלישע בן אבויה שכתוב (חגיגה ט"ו.) ששמע בת קול שאומר שובו בנים שובבים חוץ מאחר לכן פקר טפי ויצא לתרבות רעה לגמרי כי אמר אם כן שמן השמים דחו אותו לפחות שיהנה מהעולם הזה.

זאת יש חילוק בניהם שמשו רבינו גי'ז ל"ה בלי חטא אלא מצד גדול העונה שלו אבל אהרן הכהן הגיע לזה אחרי כשלו, ולכן אע"פ שסוף כל סוף הגיע אהרן להיות שוה בדרגת העונה למשה רבינו עם כל זה נחשב משה רבינו יותר גדול מכיון שהגיע לזה בלי חטא אלא בהתבוננות בכח עצמו, ובה יובן מה שקשה לכאורה בדברי רש"י (...)

שכתב בטעם למה לפעמים מקדים את משה לפני אהרן

ואיתא בשל"ה הק' בשם הקדמונים שאם אלישע בן אבויה בכל זאת היה דוחף עצמו והיה עושה תשובה ולא היה מתחשב עם הבת קול היה מצליח והיה מתקבל בתשובה, שבאמת הפירוש היה שובו בנים שובבים חוץ מאחר הכוונה שלא מעוררים אותו לתשובה ולא עוזרים לו אבל אם הוא מעצמו ידחוף את עצמו אז בוודאי שיתקבל, וזה רמז במאמר חז"ל (פסחים פ"ו:) כל מה שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא, שבעל הבית זה רמז על הקב"ה שהוא בעל הבית של כל העולם ולכן אפילו שהקב"ה אומר לאדם צא כלומר לא מקבלים אותך בתשובה בכל זאת לא יצא אלא יעשה תשובה ואז בוודאי שיתקבל.

והנה יש לנו כלל גדול מה שכתוב בפסוק (איכה ג' ח) מפי עליון לא יצא הרעות כי אם הטוב, והיינו שמהקב"ה לא יוצא שום ענשים ולא שום רעה רק הכל טוב, אלא החטאים של האדם הם מהפכים את הטוב לרע, וכדאיתא בחז"ל (מדרש רבה דברים ד' ג) אלא מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה, ואפילו ענשים שמגיעים מן השמים מן המקור זה יוצא לטובה כדי לעורר את האדם לחזור בתשובה ולתת לו דרך בתשובה או איזה שהוא דבר שזה יכול לסייע את האדם להעלות אותו ושוב לקרבו ל'ד' ית', אבל האדם לא מבין את זה כך אלא הרי הוא מקבל את זה בתור דחיה ובמקום להתקרב יותר על ידי זה הרי הוא נדחה וזה טעות כמו שהיה אצל אחר.

ואלישע אחר היה בעל השגה גדולה כמו אנשים היותר גדולים שבעולם כמו ר"ע שזכו להכנס לפרדס (חגיגה ט"ד:) למקום גבוה כזה שלא כל גדולי העולם זכו לזה, ושם עשה טעות וחטא וזה היה חטא גדול מאד וכדי לתקן את זה היה צריך לדחוף את עצמו בצורה כזאת שאפילו שירגיש שדחו אותו ונדחה החוצה ולא מתקבל, בכל זאת ידחוף עצמו ויוכיח את המסירות שלו בשביל ד' שעם כל זה שדוחים אותו החוצה בכל זאת מכיון שהוא רוצה להתקרב ולשרת את ד' ולכן על כל פנים יעמוד בחוץ ויעשה שם מה שיוכל לעשות כמו שעשה אהרן הכהן, ובזה היה המבחן שלו שאם היה עומד בזה היה מתקבל אבל מכיון שלא עמד בזה ונכשל הרי זה מעיד ומוכיח שבתוך תוכו טינא היתה בלבו כמו שאיתא בחז"ל (חגיגה ט"ו:) שבאמת לבו לא היה שלם עם אלוקיו.

היום אפשר לומר שהדור הזה שלנו נמצא במצב כזה ועוברים נסיון כזה והרבה הרבה בעוונותינו הרבים נופלים מכח זה, שמרגישים שלא מצליחים בעבודת ד' ובלימוד התורה ולכן יש כאלו שהם מתיאשים ועוזבים את הכל ונופלים לתוך העולם הזה והיצר הרע ח"ו, וצריך לדעת שזה דווקא הנסיון של הדור שאנחנו צריכים לעבור ולהרגיש מרוחקים ועם כל זה להמשיך להתקרב להקב"ה.

ואם האדם לבו שלם עם אלוקיו אזי הרי הוא לא יתן לעצמו לדחות ואפילו אם כבר נדחה אזי

ולפעמים מקדים אהרן לפני משה, שהרי זה בא ללמדנו והוא התואר לדרגת משה וכמו שאמרו חז"ל (...) גדול מה שנאמר במשה יותר וכו' שנאמר (...) 'ונחננו מה', והנה משה רבינו היה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה כמו שכתוב בתורה (במדבר י"ב ג) והיינו אפילו מאהרן (וכמו שנאמר זה שם בפסוק כלפי אהרן ומרים) ועל כן יש להבין איך כתוב כאן גם על אהרן תואר זה של "מה" ויש לומר שבכל

יעשה מה שהוא יכול מבחון מאחורי הפרגוד מה שהוא יכול וישמח בזה שהוא נטפל לעושי מצוה לעובדי ד', שמי שאינו יכול ללמוד יעזור ללומדי תורה ויהיה נטפל להם ומי שאינו יכול לעבוד את ד' ישרת את הצדיקים לעזור להם בעבודתם ואז על ידי זה יהיה לו גם כן חלק אפילו אם הוא בחוץ, וכך מתנהג האדם שלבו שלם לאלוקיו והוא מסור באמת לעול מלכות שמים.

ובזה הנסיון נעשה הברור שצריך להיות לפני הגאולה השלימה ולכן אע"פ שבפועל יכול להיות שהאדם הוא שפל מאד כדאיתא בחז"ל (סנהדרין צ"ח). שהגאולה השלימה תבוא או בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב אם כן יתכן שיהיה כולו חייב זה רק בפועל (ואפשר לומר אולי שאנחנו כמעט כולנו כולו חייב ומי יכול לומר זכיתי לבי בדור הזה) אבל בכל זאת בלבו צריך להיות עם אלוקיו שאף על פי שמרגיש שנדחה בחוץ בכל זאת לא מרפה וממשיך לעשות כל מה שכן יכול וכדאיתא בחז"ל (סנהדרין ק"ו): "הקב"ה ליבא בעי" זה המבחן והבידור שלנו ולכן הספרים הק' מספרים לנו על כל הענין של אלישע בן אבויה כדי שנלמוד מזה מוסר השכל שנדע איזה נסיון יכול להופיע לאדם בכדי שילמד מזה לעמוד בנסיונו.

וזה הנסיון היה גם לאהרן הכהן, אבל אהרן הכהן עמד בזה הנסיון כנ"ל שאע"פ שהרגיש שהוא אינו כלום ונדחה לבחון וא"כ מה יועיל לו מה שיעשה, בכל זאת אמר שלכל הפחות יעשה מה שכן יכול לשרת את המלך ויקשר את כל כלל ישראל לאבינו שבשמים והקב"ה יקבל נחת רוח מכל הכלל ישראל, וזה הנחת רוח היותר גדול שהקב"ה יקבל על ידי העבודה של אהרן הכהן.

ומובא בשם הרה"ק מרוז"ן זצ"ל משל למלך שבנה ארמון גדול ויפה, ובחזר הפנימי (ששם נמצא כסא מלכות) רצה שבכל הד' כתלים יהיו ציורים נפלאים ולכן קרא לציירים מומחים ואמר להם שכל אחד מהם יצייר באחד מהקירות איזה ציור יפה מאד שיהיה חידוש בשבילו שישמח אותו ויהיה לו מזה הנאה גדולה, ומי שיצליח ויעשה דבר שישמח אותו יותר מכולם יקבל מענק גדול מאד, ובאמת כל אחד התאמץ מאד בכל הכח שלו לעשות ציור נאה ויפה, והיה צייר אחד שלא עשה כלום וכשגמרו כולם את הציור הוא עשה בצד הרביעי מראה גדולה על כל הכותל וכשתלו את כל התמונות בכל הד' הכתלים אז נראה כל הציורים דרך הכותל הרביעי והמלך הסתכל על זה וראה דרך זה את כל הציורים וכל כך נהנה מזה כי זה היה יותר יפה מכולם ונתן לו את המענק הגדול, ואפילו שהצייר הזה לא עשה כלום מעצמו והוא טרח פחות מכולם אבל היות והוא אסף וקשר את כל מה שעשו כולם למקום אחד שעל ידי כן המלך יראה את כולם ביחד וזה עשה הנאה למלך יותר מהכל אם כן בזה הוא עלה יותר מהם כי הכותל שלו כולל את כולם, ע"כ המשל וע"ש.

ועל פי זה אפשר לומר שזה היה הבחינה של אהרן הכהן שכמו במשל הנזכר שהצייר עשה מראה בכותל הרביעי ששם יתראו כל הציורים ביחד וכך יהיה הנחת רוח היותר גדול למלך, ולמה עשה הצייר כך (ולא צייר גם כן ציור על הכותל שקיבל) כי הרגיש שאינו מסוגל ולא יכול לעשות ציור שיכול להתחרות עם שאר הציירים כי הם

הציירים היותר גדולים ועלה בלבו רעיון כזה שא"כ הוא יקשר את כולם ביחד, כך היה הבחינה של אהרן הכהן.

והנה המובן הפשוט במשל של הרה"ק מרוז"ן הוא שהסיבה שהכותל הרביעי היה יותר חשוב וממנו הגיע למלך התענוג היותר גדול הוא מפני שהמלך נהנה מכל התמונות ביחד, אמנם בעומק הענין יש להוסיף שיש כאן עוד ענין חשוב שמפני כך מצא הצייר כל כך חן בעיני המלך וקבל ממנו נחת יותר ממה שקבל מכולם, והענין הוא כך כי הצייר הנ"ל שעשה את המראות וקשר את כל הציורים ביחד הוא הרגיש שהוא אינו עושה כלום והיה לו הביטול והענוה ושפלות גדולה מאד, וכך בנמשל שמה שהאדם עושה עם שפלות וביטול אזי העבודה הזאת היא היותר חשובה בעיני ד', וכמו שאיתא בארחות צדיקים שהמצוות של הענוותן מתקבל בשמים פי אלף ממצות ממי שיש לו גאווה, ועל כן המצוה שנעשית בשפלות כזאת שמרגיש שאין לו כלום אלא הרי הוא רק נעשה נטפל לעושי מצוה הרי זה חביב בעיני ד' ויש לו מזה נחת רוח גדול יותר מכולם.

ובאמת כל העבודה של כל הדורות ביחד נעשה מזה קומה שלימה אחת, וזה המטרה של עבודת כלל ישראל בכל הדורות, אבל כך יכול להכנס בדור האחרון גאווה והרגשה שאנחנו פעלנו את החיתום והגמר של העבודה הנזכר (ומצוה נקראת על שם גומרה), וכך יפסל הגמר של העבודה ככתוב "תועבת ד' כל גבה לב", אמנם כאשר זה נעשה ע"י מי שהוא מרגיש שהוא אינו כלום ושמוקומו מחוץ למחנה והוא רק נטפל לעושה מצוה (להמשיך עבודת כל הדורות) אזי הרי זה נעשה בענוה שלימה ויש מזה הנחת רוח היותר גדול, ובאמת זה כך בדורינו דהנה אנחנו יודעים בשפלות שלנו שאין לנו שום דבר במה להתגאות מה אנו מה חיינו מה כחנו ואנחנו מרגישים את זה יותר מכל הדורות וחייבים להרגיש את זה יותר מכל הדורות כי זה המציאות שלנו.

ולכן זה התקון היותר גדול בשבילנו שמצד אחד אף על פי שנראה לנו שדוחים אותנו בחוץ אנחנו מתקרבים לד' לעשות הנחת רוח הזה ולא מרפים ממסורת אבותינו והולכים בעקבי הצאן של כל הצדיקים בכל הדורות וכך אנחנו מקשרים את כל העבודות של כל הצדיקים בכל הדורות ביחד, ובה נראה עלינו (כמו במשל במראה שבכותל הרביעי) העבודה של כל הדורות, ומצד שני אנחנו לא מתגאים בזה כי אנחנו יודעים ומרגישים ברור את שפלותינו ורק אנחנו הולכים אחריהם ונטפלים להם, ואז כל העבודות מכל הדורות עולים ביחד בקשר אחד למעלה ונעשה מזה נחת רוח יותר מבכל הדורות, זה הזכות שלנו שיש לנו היום.

אבל זה נעשה רק על ידי מי שתופס ומבין שזה נעשה דווקא כשיש לנו השפלות והענוה שלא מחזיקים טיבנותא ולנפשנו מפני שאנחנו יודעים השפלות שלנו ולכן חשובה עבודתנו כי זה נעשה בענוה ובלב נשבר, וכשנעשה בענוה ובשפלות אז זה מתקבל לרצון בשמים אע"פ שאנחנו מצד עצמנו לא ראוים, ועל זה כתוב (ישעיה נ"ז ט"ו) "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", ופירושו שאפילו אם אינו ראוי מצד עצמו אבל מכיון שהוא מדוכא ונכנע אז הקב"ה חפץ בו ודבריו ומעשיו מתקבלים למעלה לרצון כי אז זה נעשה בצורה הנכונה

וזה עושה נחת רוח, ולכן הקב"ה מראה לנו לפעמים בדור הזה שכל אדם מקבל פעם איזה סטירה על פניו מן השמים שמראים לו את השפלות שלו שנכשל באיזה דבר זה כדי שירגיש את השפלות שלו.

ובענין זה יש משל מהמגיד מדובנא על הפסוק (שיר השירים א' ה') "שחורה אני ונאווה" וחז"ל מפרשים (שמות רבה כ"ג י') "שחורה אני" במעשי "ונאווה" ויפה אני במעשה אבותי, ועל זה מוסיף המגיד מדובנא משל יפה לאדם אחד שהיה לו ארמון נפלא מאוד פעם א' באו לשם אנשים לראות את המראה היפה והגדול הזה וראו שם שהכל יפה ומיוחד מאד, ופתאום עברו על יד איזה חדר וראו שם חלון שנשבר ואת החלל סתמו עם סמרטוט ושאלו אותו איך בארמון כזה לא מתקנים וסותמים עם סמרטוט, והבעל הבית לא היה לו ברירה והודה ולא בוש שהוא באמת עני ואביון ולא היה לו כסף לתקן את זה כי אפילו פרוטה אין לו ולכן סתם את זה בסמרטוט, ושאלו אותו אם כן אתה עני ואביון איך יש לך ארמון כזה, וענה ואמר שזה ירושה מאבותיו, וזהו שחורה אני במעשי ונאווה במעשה אבותי.

וכמו כן היום שולחים לאדם מן השמים תמיד איזה שבירה כלומר איזה כשלון בחטא שזה כמו חלון אחד שיהיה שבור וסוגר את זה בסמרטוט כדי שלא יוכל להתגאות, ואם לא היה החלון נשבר וסתום בסמרטוט היה יכול להתגאות להראות לאחרים איזה עשירות יש לו, וגם בעצמו יכול לטעות ולחשוב אני עשיר ומכובד והיה מקבל כבוד מכל העולם, ועל כן ריחם עליו ד' ית' כדי שלא יוכל להתגאות ולכן עשה בהשגחה עליונה שישבר לו חלון שיהיה מוכרח לכסות אותו בסמרטוט שזה בנמשל כל הכשלונות והנפילות שלנו.

ולכן אנחנו כשקורה לנו דבר כזה צריכים ליהזר לבעוט ח"ו ולומר איך אני שנמצא בדרגה גדולה כזאת קרה לי כשלון כזה הרי זה לא מתאים לי, וא"כ שכך קרה לי הרי זה סימן שאין חפצים בו בשמים ולכן לפחות שיהנה מהעולם הזה ח"ו כמו אלישע אחר, אלא צריך להבין כנ"ל שאדרבא זה ניתן לנו לטובתנו כדי שלא יהיה לנו גאווה שלא יהיה לנו במה להתגאות.

וזה מה שאנחנו אומרים בתחלת היום כל בוקר לפני הכל "מה כחנו מה גבותנו מה צדקתנו מה אנחנו מה נאמר לפניך ד' אלקינו" וכו', כלומר זה הקדמה לכל עבודתנו במשך כל היום כי אנחנו צריכים שיהיה לנו השפלות הזה בלי זה אנחנו בסכנה (שנכשל בחטא), ואחר שיש לנו השפלות הזה שאנחנו מכירים בעצמנו שאין לנו כלום אז "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו" שכל מה שיש לנו זה רק ירושה, ובה יש לנו להתגאות ובה צריך להיות ויגבה לבו בדרכי ד' (דברי הימים ב' ט"ז ו').

ועל פי זה יובן מאד מה שאמרו חז"ל (חגיגה ט"ו): "יאה עניותא לישראל" שהעניות זה דבר יפה לישראל, (ע"י במפרשים שם) ועל פי האמור יש לפרש הכוונה על העניות ברוחניות, ורצו חז"ל לחזק ברכים כושלות שעל ידי העניות הזאת לא נגיע לגאווה אמנם בשביל שלא יתיאשו מפאת עניותם ברוחניותם וח"ו ירפו ידיהם וירדו עד עפר, צריך להתחזק במה שיש לנו מירושת אבותינו ובה אנו מתקשטים, והעניות שיש לנו מצד עצמינו יוסיף לנו את השפלות.

אוצר החינוך

פרק ד' אות י' הענקת אהבה לילד מבאיש ח"ו

"הוי מתלמידיו של אהרן אוהב את הבריות ומקרבו (על ידי כן) לתורה"

הנה כתוב (יש פרשת תולדות) ויאהב יצחק את עשיו וגו', וידוע הקושיא בזה איך יתכן שיצחק אבינו בגודל רוח קדשו לא הרגיש בגודל רשעת עשיו, ועי' במפרשים, אמנם מקום הניחו בזה משמים להתגדר ולפרש את הענין באופן ובדרך פשוט פשוט שבדאי הרגיש וידע יצחק אבינו את מצב בנו עשיו הרשע אלא שבכל זאת עשה עצמו כאלו לא ידע, ולא רק העלמת עין יש כאן אלא "ויאהב" היינו שפעל בלבו (החצוני) את האהבה שלו' שהראה כלפי עשיו האהבה וכאלו מכיר לו טובה על הצייד שמביא בפיו ובעבורה הוי הוא נותן לו קירבה גדולה אליו, ועל ידי זה לא יתרחק עשיו ממנו אלא ימשך להביא לו טרף כי ירצה את האהבה ממנו שהוא מעניק לו עבור זה, ובכך היה מקוה יצחק שסוף כל סוף עם הזמן יצליח לקרבו לד' ולתורתו הקדושה כמבואר ענין זה אצלינו (באוצר הפרשה בגליון פ' תולדות) בס"ד.

ומזה יוצא לנו ללמוד מוסר השכל הלכה והנהגה למעשה, שאם יש לאדם ח"ו בן שירד מהדרך הישרה ואינו במצב שיקבל מוסרו אזי יש להתנהג אתו בדרך זו של יצחק אבינו להעניק לו אהבה כדי לקרבו אל לבו, וכמו שעשה יצחק עם עשיו בנו כנ"ל.

והנה חשוב מאוד לדעת שהרבה מאלה שיורדים והיום מדרך הישרה הוא לא מכח רשעות ורוע לבם, אלא מפני שנפשו כאובה עליהם ומדוכה עד כדי שהביאם לידי יאוש מכח חוסר הצלחתם, לכן ע"י תרופה זו שמישב נפשם יתכן מאוד שישבו מדרכם הרעה, והנה מצוי הרבה פעמים שהם בעצמם מתנצלים ואומרים שסיבת ירידתם הוא ברור מטעם חוסר השימת לב והאהבה ועידוד שלא קבלו מהוריהם ומלמדיהם, אמנם לפעמים הם לא מודעים לזה שירידתם היא בהכרתם מחמת הדכאון שבנפשם כי זה נעשה מתחת הכרתם ואז הם חושבים שבעצם זה רצונם בכל זאת אחרי שיעניקו להם את האהבה והחמימות ושימת לב (שהיה חסר להם) ממילא ישתנה לבם גם במתחת הכרתם וישתנה ממילא גם רצונם החצוני, ועל כן דבר ראשון יש לנסות עצה הנזכרת למלאות חסרונם בזה, ויתכן מאוד שאם יעשו את זה כראוי אזי בזה לבד יהיה מרפא לנפשם העגומה ויחזרו למוטב בס"ד ואפילו מעצמם בלי שישמיעו להם דברי מוסר ותוכחה, ולפעמים בהשתדלות הזאת לא יראו פירות תיכף ומיד אלא לאט לאט יוכלו להחזירם למוטב על ידי זה והכל תלוי לפי מצבם וסיבות שונות.

והרבה פעמים יתכן שאע"פ שאין סיבת ירידתם ממש מכח הנזכר, בכל זאת בדרך זה של לתת להם

¹⁰ ועשיו לא חזר בתשובה לבסוף כי אצלו היה קשה הרבה יותר כי היה צריך לחזור בכחות עצמו, מה שאין כן מי שהוא מבני ישראל ושנחשב מזרע אברהם יצחק ויעקב יש לו סיעתא דשמיא מיוחדת לתשובה כמבואר בשערי תשובה לר' יונה שכאשר נרצה לחזור בתשובה יעזור לנו ד' ית' מאוד לזה.

¹¹ אמנם מי שהיה הוא בדרגה יותר גבוהה יכול לעשות את זה בלי שום סיבה מיוחדת אלא מספיק לו מה שהשני הוא יהודי כל' שיש לו עדיין נשמת יהודי ומכח זה לבד יוכל לעזור בלבו אהבה גדולה אליו והרגשת רחמנות על נשמתו ועליו, ומה שהסברנו אצל יצחק היה רק לשבר את האוזן לפי דרגתינו וערכינו.

¹² אמנם במקרה כזה (שהילד במצב שאי אפשר להוכיחו כלל) יש לדעת שאם יש סכנה שייק לשאר הילדים מפני

הרבה אהבה וקירבת נפש הרי זה דרך שמאפשר להחזירם למוטב בכל מקרה וכמו שהיה דרכו של אהרן הכהן שע"י שהיה אוהב את הבריות כל' שהיה מראה להם חיבה ואהבה על ידי כן הצליח לקרב אותם לתורה ולהעמידם בדרך התורה והישרה, וענין זה הוא בדוק ומנוסה בס"ד¹⁰.

ויש לדעת שענין הנ"ל של הענקת אהבה וחמימות ולהשלים מה שהיה חסר להם כל זה צריך להיות נעשה לא בצורה חצונית של דבור מן השפה ולחוץ אלא להכניס אז בלבו באמת הרגשה זו לאהבה אל המטופל וכגון ע"י שימצא בו איזה נקודה טובה אשר על ידה יוכל לפעול את האהבה אליו עבור הנקודה הטובה הזאת (וכמו שהסברנו אצל יצחק אבינו¹¹) ואז יהיו הדברים יוצאים באמת מן הלב, ורק הם הדברים הנכנסים ללב השומע בס"ד.

ועתה נוסיף כאן להסביר הטעם למה לא עשתה כך רבקה אלא רק יצחק, יש לפרש על פי מה שאיתא שמעשה אבות סימן לבנים כל' שכל מה שעשו האבות הקדושים היו מכוונים שזה ישפיע על כל הדורות העתידיים, והיינו שזה השפיע להם כח לקיים את מה שהאבה"ק קיימו, ולפי המבואר בספה"ק הרי זה באמת עיקר הכח שיש לנו עד היום שעל ידה אנו מתחזקים לעשות כל המצוות ועבודת ד' ולכן היה צורך שיהיה נעשה הענין הנזכר ע"י יצחק בכדי להשפיע הכח הזה לדורות שיוכלו לעשות כן.

ועוד יש להוסיף שכמו שאז עשאו יצחק ולא רבקה כמו כן הרי זה גם סימן לדורות שענין זה מיועד יותר להאבות שיעשו כך כי הם יותר מסוגלים מהאמהות מכיון שמטבע האשה תמיד להתנהג על פי ההרגשה ולא על פי השכל וחשבון ולחשוב מה כדאי ומה לא כדאי מה יהיה יותר לתועלת וכדו', ועוד שהאשה תמיד מתנהגת במדת הדין כי יסודה ושורשה היא ממתת הדין (ומבחינת מלכות שהנהגתה היא ע"פ מדת הדין כידוע לר"ח) ולכן מצד טבעה איננה מסוגלת לוותר כל כך על שום דבר עול, ואע"פ שכבר נתבאר (באות ז' ע"ש) שלפי טבע האשה יותר מסוגלת להעניק אהבה וחמימות ממה שהאיש מסוגל היינו ברגיל אבל כאשר ישנה סיבה שמונעת את זה כגון שיש להאשה כעס והקפדה על ילדיה (או לגבי הבעל וכמו כן לכל אדם) אזי היא מתאכזרת עליהם יותר מהאיש ולא מוותרת כל כך בקל, מה שאין כן האיש מסוגל יותר לוותר ולהתפייס אפילו כאשר יש לו סיבה גדולה לכעוס עליהם וכל זה פשוט וברור ולכן כאן שהמדובר על ויתור ולכבוש את הרגשיו בזה פשוט הוא שהאיש מסוגל יותר ע"פ הטבע, ואע"פ שבדאי רבקה לא היתה דומה לשאר נשים ובדאי היתה מתנהגת רק על פי הדעת והשכל, (והיתה שונה בזה משאר נשי העולם) בכל זאת מכיון שכאן היה צריך להיות נעשה סימן לבנים לכן היה צורך שדוקא יצחק יעשה כן וכאמור. **ועוד** יש להוסיף ולבאר למה לא עשתה רבקה גם כן כמו שעשה יצחק, יש להבין טעם הדבר כך שמאחר שיצחק כבר עשה כך לא היה כדאי לרבקה לעשות גם כן כך כי אז לא יסאר מי שייסר ויוכיח את עשיו,

שרואים פריקת עול כזה וכשלא מוחים נגדו כלל והרי זה נראה להם כאלו אין בדרכו עוול (כל כך) וכמו כן במקרה שח"ו הילדים רכים וכשרואים התנהגותו (ולא מבינים שהוא יצא מן הכלל ולא להתחשב להתפעל ממנו) אזי אי אפשר להחזיקו בבית בשום פנים ואסור לרחם עליו במקום שהרי זה חב לאחרים, וכמו שהוא ההלכה שאין זכין לאדם במוטב שחב לאחרים. ¹² לפי שהרבה שנים היה בחור ושיבה שהיה חלש בנפשו ופעם א' נכנס להתקף חזק והשתולל בצורה גרוע מאוד ויצא מדעתו ל'ע ורצה להזיק לעצמו בצורה של התאבדות ר"ל, ואנכי הייתי לבד אתו ולא ידעתי לשית עצות בנפשי איך להצילו כי לא היה זמן לקרוא לעזרה, ונתן ד' ית' בלבי רעיון לנסות הענין הנזכר אולי יעזור וחבקתיו ואמרתיו לו מילים של שבחים ואהבה ותיכף ומיד נרגע באופן יוצא

ועל ידי כן ירגיל את עצמו להמשיך בדרכו הרעה, אבל כאשר אחד מייסרו וא' מקרבו הרי זה נעשה כראוי, וכבר נתבאר במקום אחר במה שאמרו חז"ל "יצר תינוק (ואשה) תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" שימין רומז על העיקר ושמאל על הטפל כדאיתא ברש"י (שבת ...) וזהו כוונת חז"ל שהקירבה צריך להיות העיקר והדחייה הטפל, ועל כן יצחק שהוא העיקר קיים את הקירבה, ורבקה שהיא הטפילה כלפי יצחק קיימה את הדחייה וכך יצא הדבר ממוזג כראוי, אמנם לפעמים הבן מבאיש ח"ו הוא במצב שאי אפשר לייסרו כלל¹², אלא רק לעוררו בדרך חיבה ולא יותר.

ועוד יש לומר שיצחק הרי הוא שורש של דין היותר גדול כי הוא היה מדת הדין עבור כל העולם כולו כידוע ועל כן אם היה יצחק מפעיל את הדחיה היה יוצא חזק יותר מדאי והיה עשיו נדחה לגמרי עד שלא היה עוזר כבר הקירוב של רבקה לאפשר לו לחזור למוטב.

ומכל הפירושים שהזכרנו יש ללמוד מכל א' מהם מוסר השכל בדרכי החיים ודרכי חינוך ילדים, וצריך תמיד לדון לפי המצב ולדמותו להדרך המתאים למצב ההוא, ועל כן אם רואה א' מההורים שהשני מפריו במדתו כלפי הילד ישלים השני להשוות את המשקל ע"י התנהגותו כלפי החינוך ולמזג את הקו שלא ישבר הכד על המבוע ואם א' מעניק יראה יותר מהמדה הנכונה אזי יעניק השני יותר אהבה וכן בהיפוך.

אמנם צריכים להזהר מאוד שלא לגרום על ידי כן פגיעה וזלזול אם כל פעם שהאב יצעק על הילד תתן האם יותר מדאי אהבה וחזוק להבן יוכל לגרום זלזול בכבודו של האב כאלו הרי זה מורה שהאב אינו מתנהג כראוי ויגרם להבן לזלזל בכבוד של האב או שיסור מוראו מאביו ועל ידי כן לא יצליח לו כלל, ועל כן יש לשים לב ולעשות בחכמה שלא יצא קלקול מתוך התיקון.

והנה תפסנו רק דוגמא אחת ומזה יש לדמות מלתא למלתא בישוב הדעת ומתינות הראוי ואי אפשר לכוון ולקלוע תמיד אל האמת המדוייק אלא בסיעתא דשמיא גדולה ולזה אין עצה אחרת אלא להתפלל תמיד לד' שידריכו בדרך האמת והנכון וישמרנו מטעות.

ועוד יש לדעת שהענקת האהבה הוא תרופה גדולה ונפלאה למצבי רוח קשים ואפילו להתקפת מחלה נפשית רצינית והשתוללות של יציאה מהשליטה לגמרי ח"ו, וזה עזרה ראשונה שמשוגלת להרגיע תיכף ומיד על אתר בס"ד, וזה בדוק ומנוסה שהבחנתי בעצמי¹³ ויש לדעת שבדרך כלל לאלה שיש להם מצבים נפשיים יש לזהר תמיד לדבר עמם במענה רך ואהבה וזה כלל גם לכל ילד שמשתולל מחמת מתח וכמו כן כשזה מחמת קנאה וחוסר שימת לב שחסר לו או שנדמה לו שחסר לו אזי ברוב המקרים הרי זה מה שירגיע אותם, וכמו כן הוא הכלל לגבי אדם מבוגר שכועס וכדו' כמו שכתוב (משלי ט"ו א') מענה רך ישיב חמה¹³.

מדרך הטבע ת"ל, ולמדתי מזה כמה גדול כח תרופה זו בס"ד, ומאז השתמשתי כמה פעמים בדרך זה בשאר מקרים וראיתי שאתמחי קמיע והוא קמיע מומחה בס"ד. ¹⁴ כלומר שמי שהוא בכעס וחזימה אזי כשעונים לו צריך לענות בנחת ורוגע (וללא כעס ומתח), וזה מה שמוריד ממנו הכעס ומריגע אותו, אבל גם זה לא יועיל לגמרי אם עושה רק בצורה חצונית אלא אם כן נעשה באופן של הרגעה אמיתי בלב העונה לו.

ויש לדעת שבכל מקרים כאלו ובפרט במצבי רוח קשים יש לזהר לא ללכת נגדם ולא להתווכח אתם כלל (כשעונים להם) אלא ללכת אתם עמם יחד ברוגע ובנחת ובצורה כזאת לדבר אליהם, והרי זה מה שיועיל יותר מכל דרך אחר.